

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Första kammaren.

Nr 35.

Onsdagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 248, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 249, angående stöd åt Hellefors Bruks Aktiebolag; och nr 250, angående användande av visst belopp ur fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 till avlyftande av kassans skuld till riksbanken.

Vid föredragning av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 2, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatt andra lag- och jordbruksutskotts utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ägofred, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckt motion om allmän revision av rikets grundlagar.

*Om allmän
revision av
rikets grund-
lagar.*

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 243, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att regeringen efter allsidig beredning måtte framlägga förslag till en allmän revision av rikets grundlagar.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Herr talman! Jag har genom denna motion inte väntat mig något bifall. Erfarenheterna tala för att tiden inte är mogen inom statsmakterna, men väl alltmer ute bland folket. Det är emellertid, synes mig, en plikt för oss att syssla även med denna fråga. Det gäller nu en kamp för demokratiens vidmakthållande genom dess förnygring, och därtill kräves bland mycket annat en revision av vår gamla i åtskilligt föråldrade och för vår tids problem främmande författning.

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)

Vi ha förut haft två allmänna revisioner av våra grundlagar. Den ena skedde 1809 och var ett efterspel av den franska revolutionens svallvågor, när de nådde våra stränder. Den andra var av 1864, ett efterspel av de liberala revolutionerna 1848.

Nu år 1933 befinner sig världen i revolution genom kriget, genom depressionen, genom diktaturerna, som växa upp i de stora länderna. Ut i denna motion, som är synnerligen aktuell, har betonats i inledningen, att det gäller att värna om demokratin och parlamentarismen mot påfrestningar utifrån och förmultningen i dessa institutioner inifrån. Denna grundläggande utgångspunkt har konstitutionsutskottet inte det allra minsta inlåtit sig på. Detta är huvudfrågan, om den icke diskuteras är det inte värt heller att begrunda några detaljer. Utskottet vill vara i fred för tidsströmningarna. Det önskar ej heller i sak gå in på detaljerna. Parlamentarismen bör posera att det är bra som det är. Riksdagen har förut avvisat eftertanke och handling i de här problemen och därför bör den väl fortsätta sin negativa inställning, menar utskottet vidare. Utskottet förordar på stället marsch och trampa vatten i lyckligaste fall.

Sedan en del lösryckta specialämnena avvisats, säger utskottet till sist: »Ej heller övriga i motionen framförda förslag till reformer torde böra göras till föremål för någon utredning.» »Torde böra!» Det är då åtminstone ingen strålände visshet, och däri ligger, kan man säga, en omedveten honnör för motionens realiteter. Utskottet tillåter förmodligen gärna, att det talas om demokratin och om skydd för demokratin — och det talas i dessa dagar också mycket ofta om den saken — men att i handling resa ett värn, som uträttar något, det får ej komma i fråga, och allra minst skattas åt självprövningen, som även för demokratin är det viktigaste av allt, om den skall kunna räddas.

Demokratiens hårda kamp för rättigheterna har ställt pliktuppfyllelsens fundamentalitet i skuggan, dess uppriktiga hänförelse för friheten har fallit offer för växande tygellöshet, dess glada väntan på sin högsommar genom parlamentarismen och majoritetens övertagande av regeringsbördan har samtidigt skuggats av sektbildning, underkastelse för auktoriteter, befordringsanda, försummelse av realiteterna och slocknande handlingskraft. Med andra ord: sommaren blev blåsigt och kall, och hösten är redan inne. Detta åldrande enligt naturens ordning är väl den vanliga förklaringen till diktaturernas och underkastelsens tillfälliga återkomst i världen.

Redan Sokrates konstaterade, att ur demokratiens obändiga frihet spirar till sist envælde och det största förtryck. Sovjet vill genom diktatur av de fattiga bygga upp en enig mänsklighet. Den tyska medelklassen vill genom diktatur sammansmälta alla tyskar till ett folk. Majoriteten i Italien vill genom diktatur samla alla italienare till ett. Japan vill genom diktatur inte minst återbörda Asien till asiaterna och nedkastar nu från sina aeroplan flygskrifter därom till kinesisk befolkning. På alla dessa ställen erövrats och upprätthålls diktaturerna genom militärorganisation och polisväsende. Detta är, såvitt jag förstår, världshistoria. Det kan väl inte gå till på annat sätt i vår tid, eftersom det sker så. Men en gång återkommer demokratin lutt-rad genom prövningar och mätt på underkastelser. Detta är den stora vissheten.

Nu menar jag: vore det inte väl, om demokratin förunnades någon fristad, där den, omringad av stormarna, dock kunde nå till egen självföryngring och skapa en ny värld främst genom sanningens makt samt ädelmod och mildhet utan brutalt envælde och grymt våld? Sverige borde känna sig kallat såsom en småstat att gå i selen för en sådan vaken dröm, om jag så må uttrycka

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)

mig, och en sådan fristad kan också ske genom en samling av småstater här uppe i Norden, alldeles särskilt öst- och västbalterna, som skulle kunna tillsammans inom sitt område förbereda en sådan tillflykt för kulturen. Men då må vi också förstå, att det även här gäller en revolution i livsföringen och hjärnorna, ett fjärde rike i kikaren, om man så vill, med överhoppande av de många första, andra och tredje rikena. Det är nog så, att ett folk tröttnar till sist på statsmakternas klenmodighet och deras benägenhet att låta tiden gå sig förbi. Det längtar att få någon luft under vingarna, att omgjorda sina länder och bryta upp från sina förbrukade lägerplatser mot nya utsikter, mot tidens realiteter, mot förhoppningar om någon enande tanke och ledande hand i vedermodorna.

En sådan folkstämning måste understödjas och finna stöd även genom *nyttiga omdaningar i författningen*. Utskottet säger, att vår stat är byggd på historisk grund och då är det så bra, men talar inte om, att den nu måste vara byggd på tidens realiteter, och då är det inte bra att ställa sig på en sådan negativ ståndpunkt.

För övrigt, de svenska statsmakterna skola inte vara för säkra. De kunna lätt förspilla sin kallelse. Enväldena med brutal makt locka oss med att det inte kan gå till på annat sätt. Landet översvämmas snart av deras utskickade. Medelklassens skolflickor sömma redan in hakkorset i sina kjolar, och ynglingar organisera sin frammarsch under denna symbol.

Ja, nu är det ju sant, att utskottet undantagsvis gjort vad det kunnat, till exempel förra onsdagen. Då avslogs visserligen en myckenhet förslag om realiteters inmarsch i vår författning. Men det var två saker, som inte avslogos, utan man förordade dem väsentligen i motiveringen. Det var frågan om ett baltiskt samförstånd med tillägg av frågan om Vilnaproblemets lösning som ett nödvändigt villkor därför. Men det oaktat sade utskottet med en suck, att då i alla fall saken nu måste prövas av utrikesledningen — och jag förmodar, att utskottet då också tänkte på att denna ledning skulle just vid denna riksdag, såsom den gjorde i lördags, också svara på en interpellation i det syftet — få vi väl i alla fall, fast vi tillstyrkt motionen, yrka, att den inte måtte föranleda någon åtgärd! Jag kunde ju inte yrka bifall till den inför en sådan förmånlig motivering av utskottet, ty jag visste, att ett sådant yrkande skulle avslås, och då blev det ju större effekt i avslaget, utan jag sade: eftersom mitt yrkande i själva verket är bifallet, föranleder det inte något yrkande från min sida.

Vad inträffade genom denna utskottets förskräckelse för handling? Jo, pressen var inte inne i saken, utan telegraferade utåt, att förslaget om ett baltiskt samförstånd avslagits av svenska riksdagen. Det verkade naturligtvis en desillusion hos östbalterna.

Denna utläggning kan vara tillräcklig för att yrka bifall till motionen, ty att stå här och smådiskutera om detaljer och krypa i stoftet efter dem, det har knappast någon mening vid ett sådant tillfälle. Några erinringar om de i motionen specificerade eller från annat sammanhang åberopade specialfrågorna må dock göras.

Man talar om starka regeringar. Men vad betyder det? Det betyder enväldiga regeringar allra helst, och det må vara hänt, om det inte kan ske på något annat sätt. Men en verkligt stark regering, som också är parlamentarisk, måste i sin tur stödjas av ett starkt parlament. Det *politiska partiväsendet, dess växande sektbildningar*, tilldrar sig då främsta uppmärksamheten. Det tyska parlamentet blev obrukbart att utöva någon demokratisk makt genom att det söndersmulades i sekter, och ingen som helst majoritet kunde uppdrivas. Det försiggår i alla länder ett sådant söndersmulande,

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)

och varför vi också här avmattas allt mer i handling och framåtanda, beror på att sektväsendet tilltager även hos oss. Då måste väl författningen, såvitt på den ankommer, inriktas på avlägsnandet eller minskandet av en sådan ofärd. Det är en livssak för demokratien, och det sker inte bara genom att yrka avslag på framsyn och nöja oss med, såsom utskottet förmenar, att vår författning är historiskt grundad, d. v. s. byggd på arkeologi.

De *proportionella valen*, exempelvis som låta rättvisa och som jag varit anhängare av, och där jag ännu står på gränslinjen mellan tvekan och tillit, ha i alla fall bidragit i hög grad till sektbildningen. Det vore en god sak, om vi till bevarande av den nuvarande parlamentarismen kunde komma tillbaka till det engelska föredömet från gamla tider, då där bara funnos två eller tre partier, så att folket visste ungefär vad det gällde. Det kan också vara lämpligt för vår tid.

Administrationen här i landet har ock en oerhörd makt, och den är konservativt lagd. Den tillhör, kan man säga, så gott som uteslutande det konservativa partiet. Vad hjälper det då, vad riksdagen beslutar i reformavseenden, när administrationen med sin grundlagsenliga makt kan resa oberäkneligt motstånd. Vad betyder det att enligt grundlagen »vederbörande ämbetsverk» skola höras över frågorna, och dessa vederbörande ämbetsverk betyda detsamma som ämbetsverkens spetsar? Och vad de kunna avstyrka, särskilt när något smakar »socialt»? Det viktigaste, som är åstadkommet av social lagstiftning och i synnerhet i jordfrågan har skett emot »vederbörande ämbetsverks» utlåtanden. Denna stora makt bör inringas i sina befogenheter.

Det har skapats ett justitieombudsmansämbete och ett militieombudsmansämbete. De småsyssla med små överträdelser, som befattningshavare gjort, — någon gång kan det vara en flagrant förbrytelse — men de skola också undersöka lagstiftningens och rättskipningens tillstånd i riket. Denna uppgift ha de på grund av sin organisation och sitt urval aldrig kunnat uppfylla. Den står på papperet. Någon gång insmyger sig i berättelserna förslag till en liten välvillig och välbetänkt ändring av någon mera undanskymd detalj i det stora lagstiftningsmaskineriet.

Och det stackars *folket*, all demokratis källsprång! Det utser i själva verket inte ens sina riksdagsmän, utan dessa utses faktiskt av partiledarna merendels. Och aldrig får det yttra sig direkt i sak.

Folket får vidare ingen annan politisk upplysning än den, som det erhåller ur sin tidning. Därmed ha vi kommit in på *tredje statsmakten eller pressen*. Även den är väl förtjänt att bli föremål för en »utredning» och således även dess grundlag, tryckfrihetsförordningen. Den nuvarande pressfriheten är en reaktion mot Gustav III:s avskaffande av tryckfriheten. Här har nu varje partitidning sin läsekrets, ty denna senare har inte råd att hålla mer än en tidning. Denna läsekrets får, vid sidan av neutral nyttig upplysning, fostran endast i ett partis eller en redaktörs synpunkter med uteslutande av alla andra synpunkter. Enskilda personer kunna ock bli prisgivna åt skribenters illvilja, okunnighet och förtal inför hela denna läsekrets. Redan Lasalle på sin tid, den socialdemokratiska agitatorn i Tyskland, förklarade till och med, att med ett sådant presssystem, som de redan hade på hans tid, måste ett folk, det må vara hur hårdigt som helst, gå under, och något liknande predikade även Rösiö i sin skrift »Revolt». Pressen är också ställd på aktier, och större tidningars äro begärliga för det stora finanskapitalet.

Detta allt är inte pressmännens fel, de äro som vi andra barn av sin tid, de måste skydda sin firma, de äro som vi andra ganska hyggliga i själva verket. Pressen är nu knappast en fri press, i detta ords bästa bemärkelse och allmänhetens skydd är obefintligt.

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)

Det har föreslagits, särskilt i Nordamerika, att åtminstone vid val skulle det utges en tidning genom det allmännas försorg, i vilken alla partier finge tillåtelse att framföra sina synpunkter. Denna tidning skulle utdelas till valmännen. Dessa fingo då taga del av de skilda inställningarna. Då ett parti på det sättet vet, att de andra partierna också få komma till tals, blir partiet föranlett att i en sådan tidskrift tala förståndigt och hovsamt och i möjligaste mån också sant. Man skulle nästan kunna föreslå, att då så mycket socialiseras, även folkundervisningen är socialiserad, det allmänna också kunde socialisera, med många undantag förstås, den folkupplysning, som sker genom pressen. Vi skulle då följa det nordamerikanska föredömet och upprätta tidningar för det allmännas räkning i de olika orterna, där varje parti hade rättighet och även skyldighet att framlägga sina meningar. Då komme ju genom en sådan välfärd hela folket att få läsa allas tankar och läsa dem framställda på ett hovsamt, koncentrerat och såvitt möjligt sant sätt. Dagens utopi kan ju bli morgondagens verklighet.

Vi ha andra stora frågor, som vänta. Jag nämner *första- och andrakammarmarproblemet, enkammarsystem eller tvåkammarsystem*. Detta problem erkännes ostridigt vara olöst i vårt land. Och varför vilja ej statsmakterna inlåta sig någonsin på dess lösning? Jag tror, det beror icke minst därpå, att första kammaren är för vårt partiliv en så behaglig pensionsanstalt för partiledare, som inte få rum i andra kammaren.

Ja, herr talman, detta är nu *endast en exempelsamling*. Många andra finnas. På grund av vad nu anförts och framför allt på grund av inledningen till mitt anförande, ber jag att få, ehuru hopplöst, yrka bifall till den välgrundade motionen.

Herr Hellberg: Herr talman! Utskottet har fått höra åtskilliga hårda ord från motionären för det sätt, varpå det behandlat hans motion. Utskottet har exempelvis blivit beskyllt för att stå alldeles »oberört av tidens mäktiga röster», och så vidare. Jag tror, att herr Lindhagen nog kunde sparat sig sådana tillmälen; jag är övertygad, att utskottets medlemmar lika väl som andra svenska medborgare i dessa tider känna, att situationen är mycket allvarlig och ganska hotfull. Vi ha bara inte kunnat tillägna oss motionärens tro på att dessa faror skulle på något sätt användas genom de medel, han anbefaller.

Motionären har känt sig uppfordrad att söka rädda den, såsom han säger, »förvittrande» demokratien. Att demokratien är utsatt för angrepp från fiender både utifrån och inifrån, är oss bekant; men att den skulle vara stadd i förvittring det återstår dock att visa, och de bevis, som motionären har anfört för detta sitt påstående, synas mig då inte mycket talande. Han hänvisar till att förra årets riksdag avtog en del förslag i fråga om riksdagens arbetsformer. Det var dock endast arbetsformer, det då gällde, och motionären vet lika väl som alla andra, att det går an att utföra ett gott arbete under olika arbetsformer. Formerna äro inte det väsentliga. Herr Lindhagen omnämner särskilt, att förslaget om ett utrikesutskott då avvisades. Men tror någon människa, att ett utrikesutskott skulle kunna åstadkomma några särskilt märkbara verkningar? Utrikesfrågorna, som detta utskott skulle ha att behandla, äro ju ganska fåtaliga, och jag misstänker, att om vi finge ett utrikesutskott, skulle det få ganska litet att göra. Då förefaller det mig vara en mera praktisk anordning, att konstitutionsutskottet får handlägga dessa frågor; jag antar nämligen, att det inte blir några andra personer egentligen, som skulle få tillfälle att sitta i ett utrikesutskott, än de, som nu sitta i konstitutionsutskottet. Så klagar motionären över att de tillfälliga utskotten få

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)
 vara kvar. Jag tycker visserligen också, att de tillfälliga utskotten äro rätt olämpliga och gärna kunde avskaffas; men inte tycker jag, att det är något så väsentligt, om de finnas eller inte. De arbeta i alla fall på sitt sätt och nå sina resultat.

Det förefaller mig vara en klen motivering för kravet på en sådan stor omdaning av författningen som motionären påyrkar. Han erinrar om att en revolutionerande förändring av författningen förekommit vid två tillfällen, den ena 1809 och den andra 1864 — han menar väl 1865, ty det var då den skedde! Det förundrar mig, att han inte talade om det tredje fallet, som inträffat i vår tid, nämligen 1918, då det stora demokratiska genombrottet ägde rum, då rösträtten både inom kommun och stat utsträcktes till såväl kvinnor som män i allra största omfattning. Nej, 1918, som man väntat sig se omnämnt, tyckes inte herr Lindhagen ha observerat, men däremot har han i stället observerat 1917. Varför i all världen 1917? Jo, då väckte herr Lindhagen motion om en författningsrevision, och det synes väl honom mycket mera epokgörande än vad som hände 1918! För min del måste jag säga, att detta är en något långt driven egocentrism.

Emellertid upptages i hans föreliggande motion denna motion av 1917, till vars motivering det hänvisas i hela dess omfattning. Man väntar då, att när en så märkvärdig motion återupptages, man skulle finna en klar och skarp konturteckning av den nya författning, som motionären vill ha införd — något mindre kan verkligen inte begäras av en motionär, som kommer med ett så oerhört stort krav som en författningsrevision.

Men vad finner man? Vad bjüdes i själva verket? Jo, först talas det om en viss »utmönstring», som måste ske, och motionären uppräknar en hel del saker som då böra utmönstras ur författningen såsom »gudsnädeskapet, konungaskapet över Wenden, adelskapet, ordensväsendet, paraduniformerna, det 'nådiga' i författningarna, det 'underdåniga' i inlagorna, det 'kungliga' i titulaturerna, defileringskurerna, kanonskotten på födelsedagarna och andra lek-saker för de europeiska barnen i deras stora europeiska barnkammare».

Nu vill jag först och främst säga, att en hel del av detta hör inte till författningen, såvitt jag förstår. Inte står det något i författningen om defileringskurer och kanonskott på födelsedagar o. d. Men även om man rensar bort det andra av detta slag, som möjligtvis kan på ett eller annat ställe återfinnas i författningen, tror jag inte, att man gjort en så synnerligen stor gärning därmed, ty detta är dock vad man kallar för adiafora — det betyder inte så mycket. Det går an att ha en demokrati med dessa eller utan dessa små dekorationer, så att det är verkligen, synes det mig, inte så mycket att göra affär av.

Men så kommer då det positiva. Och vad är då egentligen det positiva, som fordras? Jo, det förnämligaste är en ny institution, ett »folktribunat» — motionären sätter detta folktribunat inom citationstecken, men han underlåter fullständigt att angiva, hur det skulle vara beskaffat. När han anser det vara en kardinalfråga i den påyrkade revisionen, borde han väl i all rimlighets namn ha givit oss någon föreställning om vad det är. Det få vi emellertid inte.

Så berör motionären riksdagsmannavalen, men herrarna hörde nyss av honom, att han själv står där och vacklar på gränsen mellan proportionalism och enmans- eller majoritetsval. Han borde väl åtminstone även ha försökt angiva, hur den frågan skall ordnas, om den nu skall vara av så stor betydelse, som han anser. Det finns emellertid ingen antydning därom.

Sedan talar motionären om träldomen under partierna. Man kan vara överens med honom om att denna träldom är något ganska beklagligt. Jag nöd-

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)

gas erkänna, att jag tror att den nog förekommer i rätt stor utsträckning, men hur i all världen skola vi kunna avskaffa denna trälldom genom någon bestämmelse i grundlagarna? Det är mig fullständigt ofattbart.

Så talade herr Lindhagen vidare om tjänstemännen — herrarna hörde ju själva, att han talade om vilken makt de öva i konservativ anda. Han talade också om, hur tidningarna fånga själarne för de olika partierna, och han kom fram med det häpnadsväckande förslaget, att pressen skulle — socialiseras. Ja, det vore i sanning ett utmärkt sätt att garantera det fria ordets existens i samhället att socialisera pressen, så att det blev övervakat vad man skulle få säga eller inte få säga i den! Jag har just befarat, att den frågan skulle komma upp, om vi en gång finge ett socialdemokratiskt samhälle, och därför har detta förefallit mig ganska avskräckande; men att höra, att vi redan förut skulle få en socialisering av pressen, det får väl ändå anses vara något ganska unikt. Jag vet inte, om herr Lindhagen vill ha in det i sin grundlagsrevision att pressen skall socialiseras; men om det inte där införes en bestämmelse därom, så vet jag inte, hur grundlagen egentligen skulle kunna garantera, att vi finge en press efter herr Lindhagens sinne.

Så beröres också en- och tvåkammerssystemet, och det antyddes av herr Lindhagen, att första kammaren var en pensionsinrättning. Dessa frågor hade vi uppe för ett par år sedan, och kamrarna avvisade då förslag till reformer i det ämnet.

Vad jag nu sagt är ett sammandrag av allt som anföres till motivering för den stora revision, som motionären påyrkar.

Det förefaller dock, som om motionären själv skulle ha haft någon dunkel känning av att denna motivering är alldeles för vag och obestämd och konturlös. Han säger nämligen i slutet av motionen på ett ställe, att »vägarna äro dunkla och vad som kan göras är vanskligt att förutspå». Det tyder ju på att han haft en slags förnimmelse av de överdrivna anspråk han ställer i sin motion. För min del måste jag ärligt säga, att jag finner det nära nog oerhört att på så lösa antydningar som i hans motivering begära en till den grad anspråksfull åtgärd som en revision av rikets grundlagar. Det förefaller mig vara att sakna sinne för proportioner.

Men herr Lindhagen har nu en gång denna allomspännande reformiver. Han har många gånger erinrat mig om Thorild, som bekände om sig själv, att han »ville reformera hela världen», och jag skall villigt erkänna, att den värme och den hänförelse, den *undying fire* för att använda en engelsk författares ord, som lever och verkar i honom ännu lika starkt och intensivt trots ålderns inbrott, inger mig både respekt och sympati, och den utgör — det må jag uppriktigt erkänna — många gånger ett slags anklagelse mot oss andra för att vi göra för litet, för att vi äro för benägna att resignera och finna oss i allt, sådant som det är. Men, mina herrar, ingen mänsklig egenskap ensam är tillräcklig. Hänförelsen bör balanseras av den självövertinnelse, om vilken herr Lindhagen gång på gång talar — han har i den föreliggande motionen talat om den på tre ställen — men som han själv har så svårt att tillämpa i verkligheten. Gång på gång kommer han med motioner i de största och svåraste, ofta världsomfamnande frågor och tror att något i dem kan uträttas, därigenom att riksdagen gör ett uttalande eller skriver till Kungl. Maj:t.

Dessa lindhagenska motioner, som med en sådan liten obetydlighet, jag ville närpå säga futtig, åtgärd förväntar, att kunna uträtta något i fråga om de stora förhållandena i världen, ha påmint mig om en episod, som inträffade en gång i min ungdom, då jag var med om en fjällvandring. Vi hade, ett sällskap, kommit till foten av ett mycket högt berg, och vi skulle upp på det berget. Då vi stodo där, sade en av sällskapet: »Ack, den som nu hade vingarl»,

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)

och så flaxade han ett slag med armarna — och sedan var det att börja den mödosamma vandringen steg för steg uppför branten, timmar igenom.

Det förefaller mig, att herr Lindhagens motioner äro liksom sådana flaxande rörelser med armarna. Han synes själv vilja inbilla sig, att han kommer något högre genom det. Men i själva verket står han precis på samma plats och den mödosamma, långsamma vandringen steg för steg för att komma något närmare målet måste fortgå som förut.

Herr Lindhagen har på ett ställe i sin motion anfört ett uttalande av Goethe. Jag skulle vilja ge honom i gengäld ett Goetheord, som är allmänt känt men som det förefaller att han åtminstone inte har mycket beaktat, och det lyder så: »In der Begrenzung zeigt sich erst der Meister», i begränsningen visar sig först mästaren. Det är inte genom att söka omforma allt mellan himmel och jord med våra svaga armar, utan genom att helt blygsamt och ödmjukt försöka uträtta det lilla vi kunna, det är därigenom man egentligen kan uträtta något.

Som bekant ha engelsmännen, vilka kunna i mycket anses vara ett politiskt föregångsfolk, den seden i fråga om reformer, att de vidtaga precis den förändring, som är för ögonblicket nödvändig och behöflig. De vidtaga inga stora revisioner. Och det förefaller mig, att det är, särskilt då det gäller grundlagarna, ett synnerligen lämpligt tillvägagångssätt. En grundlag skall inte vara från i går, utan den skall räcka genom tiderna, och det har särskilt vår regeringsform visat sig kunna göra. Det synes mig vara det rätta tillvägagångssättet att ur dessa gamla grundlagar utrensa sådant, som av praktiska skäl är nödvändigt att få bort och ersätta det med nytt. På det sättet tillgodoses både kontinuiteten och tidsenligheten. Med sådana stora projekt, som sätta i gång en grundlagsrevision, synas särskilt nu i dessa tider, när vi ha så mycket annat bekymmersamt att sysselsätta oss med, vara ganska omotiverade och onödiga.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindhagen**: Den siste ärade talarens anförande var så fullt med bisarrerier och utflykter till vad som passade honom bäst, att jag drunknar i de flödande utvägarna till motkritik. Om någon var löslig och flaxig, var det väl representanten ifrån Karlstad.

Nu återopade Hellberg, att till grund för min framställning här skulle ligga, att riksdagen avslagit ett konstitutionsutskottsbetänkande i fjol om inrättande av ett utrikesutskott och avskaffande av de tillfälliga utskotten. Jag tyngde inte mitt förra anförande med den detaljen, men om nu Hellberg nödvändigt vill, så visar det avslaget utsökt, vilken förmultning som äger rum i demokratien med stöd av vår grundlags brister. Då demokratien av en enhällig parlamentarisk kommitté, av en enhällig frisinnad regering och av konstitutionsutskottet föreslås skola få ett verksammare medel för deltagande i de utrikespolitiska ärendena är riksdagen till den grad bakom sitt eget flöte, att den avslår en sådan sak!

Statsrådet Engberg, som nu är närvarande här, talade på sex tättryckta sidor i andrakammarprotokollet den gången emot »denna första kammarens non possumus-ståndpunkt» d. v. s. denna rörelse, som bland andra Hellberg i dag liksom i de flesta fall numera företräder. Då slutade Engberg i alla fall sitt anförande med att säga, att under så bedrövliga förhållanden »har jag icke något yrkande att framställa». Där gjorde alltså parlamentarismen konkurs i båda kamrarna, i första kammaren efter blygsam avsägelse av demokrati och i andra kammaren av tröstlöshet. Men vill riksdagen inte ha något inflytande, såsom den i alla andra länder har fått, i det här avseendet, och anser den, att

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)

underkastelse är ett framsteg i demokrati, så får Hellberg rätt. Men Engberg siade också, att den där saken kommer igen, och det har den gjort nu. Det är för övrigt min uppgift att hävda parlamentarismens idé och riksdagens anständiga inflytande även i utrikesärenden. Jag har kandiderat hos valmännen bland annat på det programmet, ty jag har uppställt mig för valmännen på sådana saker, ehuru jag till 97 procent sysslar med småsaker, därför att det är den viktigaste uppgiften att uppehålla livet för dagen. Det måste finnas någon röd tråd i det hela, någon lyftning över det hela, som enar och vägleder, någon känsla för att parlamentarismen bör följa med sin tid. En sådan statskonst måste vi försöka tillägna oss också både i författningen och genom författningen och i övrigt oberoende av författningen, om icke demokratien skall gå under.

För att nu visa, hur obetydlig hela den här saken var, letade Hellberg vidare ut allt småtteri, som han trodde sig kunna med fördel falla ned på och särskilt sökte han sin tillflykt i att märka ord och glömde väsentligen de stora händelserna. I sitt nödläge sökte den forne verdandisten tillåta sig säga, att jag betraktar 1917 års motion såsom så anspråksfull, att 1918 års revision skulle ha inträffat 1917!

Herr *Hellberg* gjorde här följande inpass: Det har jag aldrig sagt.

Då herr *Lindhagen* tillsporde herr *Hellberg*, vad han sagt, och denne beredde sig att svara därå, lät herr talmannen klubban falla, varefter herr *Lindhagen* fortsatte: Jaså, har den nya ordningen inte gått igenom, herr talman, att man får göra repliker genast, vartill *Hellberg* i dag dock tagit initiativ.

År 1917 hade jag tillåtit mig under intrycket av världskriget att skriva min mest omfattande motion. Om den sade förresten samtida, att den var ett läsvärt arbete, som de med intresse tagit del av. Motionen blev till och med översatt till tyska och kom ut i tryck i Holland. I den voro de stora konstitutionella frågorna belysta vetenskapligt och praktiskt under huvudrubrikerna: parlamenten och utrikespolitiken, svensk lag och praxis i utrikesfrågor, demokrati och parlamentarism, folket, parlamentet, regeringen, den ärftliga regeringsmakten, det republikanska presidentskapet, tjänstemannakåren, pressen och slutligen en principiell sammanfattning, och den nödvändigaste offensiven.

Herr *Hellberg* beskyllde mig för att ha anfört så få motiv för min framställning, och han menade, att jag borde ju ha återgivit dem. Detta har dock skett ganska utförligt i motionen och för övrigt är väl ett utskott till för att i någon mån också tänka självt. Då emellertid tryckningskostnaderna numera spela en större roll än insikten hos riksdagens ledamöter, vågade jag, såsom ock erinras i motionen, inte åsamka statsverket så stor tryckningskostnad, genom att jämväl återgiva 1917 års vidlyftiga avhandling utan bifogade i stället dess omfattande innehållsförteckning med alla dess underrubriker och hänvisning till sidorna, under vädjan till utskottet att där söka ytterligare upplysning om ämnets räckvidd och ytterligare vägledning för sitt eget omdöme. Det har naturligtvis utskottet inte gjort. Men herr *Hellberg* uppletade ur den nu behandlade motionen, utom det där om utrikesutskottet, ett lånegods ur 1917 års framställning om bland annat under rubriken monarkiernas biinstitutioner, vilken anfördes som exempel bland annat på den myckna bråte, som också borde ur författningen rimligen utmönstras. *Hellberg* menade tillika, att det kan inte ändras genom författningsändring. Men jag menar, att tager man bort monarkien eller åtminstone förminskar den i grundlagen, så försvinna biinstitutionerna också. Men inte ens en så enkel sak kan utskottet smälta. Gudsnådeskapet står kvar, är det inte oerhört, att gudsnådeskapet i

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)

vår demokratiska tid får vara kvar såsom rättesnöre för våra framställningar! Och konungaskapet över Wenden — vi rå inte om Wenden —, adelskapet, ordensväsendet, paraduniformerna, det »nådiga» i författningarna finnes också kvar! Här beslutar riksdagen författningar, men sedan få vi veta, att det är bara av nåd, som dessa författningar utfärdas! Kvar står också det »underdåniga» i inlagorna. Svenska folkets petitionsrätt till Konungen är sedan hedenhös lagfäst enligt författningar och praxis. Men det tillåtes också endast av nåd ock måste ske »i underdånighet». Vad är det för ett gyckelspel? »Allt sådant», säges i motionen, »i den mån det ännu äger bestånd, och mera till lägger sig såsom slem över drömmarna om broderskap av sunt förnuft.» Och det är just vad det gör. Slemmet har också en betydelse, herr Hellberg, ty där det ligger, där växer det död och ingenting friskt. Det måste avlägsnas och särytorna läggas rena och öppna för att läkningen skall kunna äga rum. Men nu vill Hellberg behålla slemmet också.

Hellberg sade: inte har väl demokratien förvittrats. Tror talaren inte, vet han inte och förstår han inte, att det är därför vi nu ha diktatur i Ryssland, att det är därför vi ha diktatur i Tyskland och i Italien och även annorstädes? Det är just därför att man mångenstädes konstaterat, att det inte kunde åstadkommas något produktivt och slutgiltigt med denna månghövdade parlamentarism, söndersplittrad i sekter och rädd för varje tillstymmelse till handling i betydelsefullare frågor. Däremot så sköta vi så bra vi kunna våra bekymmer för dagen. Parlamentarismen kommer emellertid tillbaka, nyskapad genom prövningarna, det är åtminstone min förvisning.

Hellberg rörde också vid pressen och kallade den för det fria ordet. Nog skola gudarna veta, att det är fritt. Men när år 1910 av mig motionerades om en revision av tryckfrihetsförordningen för att skaffa också medborgarna och samhället en trygghet gentemot det ofta alltför fria ordet, förklarade andra kammarens tillfälliga utskott, under ordförandeskap av Bror Petré, att det var en riktig och tidsenlig motion, vilket utskottet utvecklade värtaligt i sitt utlåtande. Men sedan den allmänna rösträtten genomfördes, har det varit omöjligt att få en syl i vädret för sådana angelägenheter. Ja, detta är bara något, som jag kommer ihåg, av vad herr Hellberg sade. Jag skall, herr talman, icke fortsätta därmed längre.

Nu vill jag ej fortsätta längre med exempelsamlingar ur Hellbergs anförande. Det må till sist allenast tillåtas mig att ställa en fråga med anledning av slutorden i utskottets utlåtande, vilka lyda sålunda:

»Närvarande: Herrar *Reuterskiöld, Strömberg, Oscar G. Karlsson, greve Spens, herrar Hellberg, Sandegård, Larsén, Björkman, Mellén, P. Sandström, Borg, Magnusson* i Tumhult, *Andersson* i Igelboda, *Gustafson* i Kasenberg, *Olsson* i Mora, *Vougt, Pettersson* i Broaryd, *Nordström, Lundqvist* i Rotebro och *Johnsson* i Norrahammar.»

Det finnes åtminstone tre eller fyra partier representerade i denna defilerings, vart och ett med sin världsåskådning, med sin berömda världsåskådning. Men ändå — man skulle nästan kunna säga nu som alltid — ett fullständigt enigt utskott. Icke någon enda nyans ens i motiveringen.

Nu vill jag vända mig med en fråga till herr Strömberg, som står först på listan bland socialdemokraterna. Strömberg arbetar, som vi ha oss bekant, för en ny värld, för en revolution, för en fullständig omkastning av produktionsättet. Hur tänker Du, att det skall kunna förverkligas, då Du i alla sådana här författningsfrågor är totalt ense med den yttersta högern, och vad vill Du göra? Jag gör ju mina små försök till demokrati inåt och världsförbrödring utåt, vilka i forna tider skulle kunnat kallas hellbergsaktiga. Men vad vill Du göra, som står här främst i spetsen för den socialdemokratiska,

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)

inbrytande nydaningen av hela världen? Vart tar den nydaningen vägen? Det kanske går med oss som med de tyska socialdemokraterna. De kunde heller ingenting uträtta, och därför kom en revolution av medelklassen. Den ville inte stå evigt mellan dessa båda eldar, arbetsgivarna och arbetarna, mellan lockouter och strejker, mellan det oavlätliga lönnliga inbördeskriget. Den ville ha arbetsro och ville ha rätt att leva. Men vad vill Strömberg efter den betan nu göra?

Herr **Hellberg**: Herr talman! Det var verkligen ett ärligt bemödande av mig att markera, att jag respekterar, delvis beundrar och sympatiserar med den varma reformiver, som besjälar herr Lindhagen; men jag ansåg för en gångs skull, att jag måste säga ut vad jag i åratal tänkt om hans mångmotioneri, om jag så får uttrycka mig, i alla möjliga frågor. Nu synes herr Lindhagen, att döma av hans ton och ett par direkta attacker mot mig, ha tagit mycket illa upp vad jag sålunda sagt. Men det synes mig att herr Lindhagen här i kammaren, och man kunde nästan säga i hela svenska offentligheten, intager en nästan privilegierad ställning, så att man finner sig i, när han gör en del saker, som inte skulle tillåtas någon annan. Då kan det för en gångs skull inte skada att säga ifrån, att man inte anser, att allt är så utomordentligt vad han företager sig.

Nu blev hans gensaga mot mig egentligen en enda rad av ord, ord, ord, men i sak kunde jag inte finna, att det innehöll någonting. Han kommer t. ex. och påstår, att jag bara utplockat småtterier ur hans motion, men sedan hörde herrarna, hur han just om dessa småtterier höll ett ganska indignerat anförande som tydde på att han inte ansåg dem för småtterier, utan tillmätte dem rätt stor vikt. Det är för övrigt osant, att jag plockat ut småtterier. Jag räknade upp samvetsgrant efter bästa studium vad han föreslagit positivt i fråga om en grundlagsrevision: jag nämnde folktribunalet, jag nämnde valreformen, jag nämnde partiträldomen, jag nämnde ämbetsmannaväldet, jag nämnde tidningsväldet. Vad är det jag hoppat över, herr Lindhagen? Jag tycker, att jag varit så samvetsgrann, att jag tagit med allting.

Men så vågar herr Lindhagen pådika mig, att jag sagt något om 1917, som skulle vara oriktigt. Jag sade, att herr Lindhagen nämner de stora revolutionerande författningsändringarna år 1809 och 1864, som skulle vara 1865, och att man sedan väntade, att han skulle tagit med 1918, men, sade jag, i stället nämner han 1917. Vad var det som hände 1917? Jo, då väcktes en stor motion av herr Lindhagen, och om det tillät jag mig säga, att det är mycket ego-centriskt, och det står jag vid. Sedan utförde herr Lindhagen hur stor betydelse, han ansåg, att motionen hade, och anklagade oss för, att vi inte hade läst de långa motiveringar från 1917, över vilka han bilagt innehållsförteckning. Men det är dock lite pretentiöst att begära, att man skall läsa gamla motioner, särskilt om de äro så långa som herr Lindhagens ofta varit. Jag tycker, att den som motionerat så mycket i sina dagar, borde kunna även på en fem—sex sidor, som denna motion omfattar, taga upp allt väsentligt, som finnes i 1917 års motion, så att man kunnat rätta sig därefter.

Ja, jag blir litet häftig jag också, men jag är inte det minsta ond på herr Lindhagen, ty jag känner honom så väl och vet, att vad han säger alls inte är illa menat. Till sist vill jag blott vända mig mot ännu ett av hans yttranden, nämligen när han säger att vill riksdagen inte ha något inflytande, så må det vara hänt! — När är det riksdagen har av sagt sig sitt inflytande? När skedde det? Jo, när den inte ville inrätta något utrikesutskott och lät de tillfälliga utskotten vara kvar. Det menar herr Lindhagen. Men sådant är det ju ingen

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)
mening i att påstå! Ingen här i kammaren tror, att det betyder någonting väsentligt.

Herr Lindhagen: Jag glömde svara Hellberg, varför jag icke nämnt 1918 års revolution. Jo, herr Hellberg, det var för att det inte var och i varje fall icke blev någon revolution. Det framgår bland annat av utskottets ställningstagande till denna motion. Det var ett liberalt genombrott för den allmänna rösträtten, som började med att söka utesluta kvinnorna och omgärda männens rösträtt med en mängd streck. Sedan knagglade rösträtten sig fram genom påstötningar till något avsevärt, som sedan dock icke alls blev någon revolution, även om den gamla första kammarens oblidkeliga konservatism blev bruten.

Jag har icke alls sagt, att någonting märkligt inträffat med 1917 års motion. Hur kan man komma med ett sådant påstående? Den avslogs ju tvärt, churu icke alls så oförstående som skett 1933.

Det inträffade 1933, att utskottet icke ens satte sig in i 1917 års motive-ring, till vilken hänvisats. Det kan jag för övrigt förstå. Utskottet har så mycket att göra, och är likgiltigt för saken. Men jag har gett en anvisning på var skälen stå, och jag kan icke upprepa dem, ty det kostar för mycket pengar i tryckning.

Visserligen sökte Hellberg släta över något i sina slutord. Men motionären har icke någon förtjänst, ty han handlar bara av ärftlig belastning. Det är realiteterna, tycker jag, som vi böra slå vakt om, och inte om pratet.

Ja, herr talman, denna diskussion håller på att bli ofruktbar. Jag skall bara med hänvisning till min uppläggning om tidigare händelser, om dikta-turens och enväldets uppkomst ur demokratiens förvittring, säga, att demo-kratien kommer tillbaka. Det är dock något att reflektera över, huruvida vi icke i vårt land kunna värna om demokratien, utan omvägar över enväldet. Därför tillät jag mig ifrågasätta, att vi borde hålla i kikaren ett fjärde rike med överhoppande av alla dessa första, andra och tredje riken. Det vill nog icke herr Hellberg, som nu befinner sig inför liberalismens sista stup. Ni ha gjort vad ni kunnat med liberalismen genom att skaffa oss parlamenta-rismen, och mer kan man inte begära av en epok. Ni äro en epok, och nu är det en annan epok, och för den svarar herr Strömberg i utskottet. Vad vill Strömberg göra?

Herr Strömberg: På herr Lindhagens fråga vill jag endast svara, att jag vill att man ägnar herr Lindhagens motioner så liten uppmärksamhet som möjligt. Denna debatt har visat, att detta är det öde de äro förtjänta av.

Herr Hellberg: Då herr Lindhagen gått ganska skarpt emot mitt citat i fråga om 1917, ber jag helt enkelt att få läsa upp vad han i sin egen motion på den punkten sagt, så får kammaren döma oss emellan. Han talar om författningen och säger: »Den har två gånger revolutionerats nämligen åren 1809 och 1864. Detta dock ej genom blodsutgjutelser utan på reformistisk väg. Ett förslag i enahanda syfte framlades vid 1917 års riksdag.» Det må väl vara i samma syfte som det förut nämnda och inte i samma syfte som denna motion avser!

Herr Lindhagen: 1917 framlades ett förslag som åsyftade att på revisionistisk väg göra en väsentlig omdaning av grundlagarna, men det inträffade icke då någon revolution, såsom herr Hellberg envist påstod att jag skulle ha sagt och menat.

Om allmän revision av rikets grundlagar. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av konvention för lösande av vissa konflikter mellan medborgarskapslagar m. m.

*Konventions-
förslag ang.
lösande av
vissa konflik-
ter mellan
medborgar-
skapslagar.*

I detta utlåtandet hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition, nr 133, måtte

1) godkänna en i Haag den 12 april 1930 avslutad konvention för lösande av vissa konflikter mellan medborgarskapslagar med vid undertecknandet gjort förbehåll i fråga om artikel 11, andra punkten; samt

2) antaga följande

Förslag

till

L a g**angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.**

Härigenom förordnas, att 6 § lagen den 23 maj 1924 om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap skall i nedan angivna del hava följande ändrade lydelse:

6 §.

Blir — — — medborgare.

Vad — — — vårdnaden.

Varder utländsk man, på ansökan enligt 5 §, upptagen till svensk medborgare, bestämmer Konungen, huruvida detta skall medföra svensk medborgarskap även för hans hustru och ogifta barn i äktenskap under tjuguet år. Hustrun skall, där ej särskilda skäl föranleda annat, beredas tillfälle att i ärendet avgiva yttrande. Förblir hon, trots mannens förvärv av svenskt medborgarskap, medborgare i främmande stat, må svenskt medborgarskap ej tilläggas henne, med mindre hon därtill samtyckt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1933.

Reservation hade avgivits av herrar *Reuterskiöld* och *Hallén*, greve *Spens* samt herrar *Sandström* och *Gustafson* i Kasenberg, som ansett, att utskottet bort avgiva ett yttrande av den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville

1) under förutsättning av förbehåll rörande ej mindre art. 11 på sätt propositionen innehöle än även art. 10 på det sätt att mannens naturalisation under äktenskapet icke medförde förändring i hustruns medborgarskap med mindre hon toge hemvist i mannens nya hemland, eller därtill samtyckte, godkänna den i propositionen berörda konventionen; samt

2) med förklarande, att Kungl. Maj:ts proposition i vad den avsåge ändring av svensk lag ej kunnat oförändrad bifallas, för sin del antaga följande

*Konventionsförslag ang. lösande av vissa konflikter mellan medborgarskaps-
lagar. (Forts.)*

Förslag

till

L a g

angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.

Härigenom förordnas, att 6 § lagen den 23 maj 1924 om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap skall i nedan angivna del hava följande ändrade lydelse:

§ 6.

Blir — — — medborgare.

Vad — — — vårdnaden.

Varder — — — (= utskottets förslag) — — — med mindre hon tagit hemvist här i riket eller därtill samtyckt.

Herr Reuterskiöld: Jag vill till en början påpeka att på sid. 5 i första momentet av reservationens kläm har genom förbiseende kommit att stå »icke medför», men det bör stå »icke må medföra».

Beträffande föreliggande förslag innebär det i förhållande till nuvarande rätt, att hustruns naturalisation automatiskt sker i samband med mannens. Redan nu kan dock Kungl. Maj:t, när mannen söker naturalisation, besluta, att hon icke skall bli delaktig av densamma, men därest icke något beslut fattas, blir hon automatiskt delaktig därav. Det innebär otvivelaktigt en given förbättring av medborgarskapslagens 6 §, då det nu skall heta: »bestämmer Konungen, huruvida detta skall medföra svenskt medborgarskap även för hans hustru och ogifta barn». I denna punkt har jag intet att erinra mot förslaget. Likaså har jag för min del ingenting att erinra mot förslaget i vad det avser, att gift kvinna icke skall mot sin vilja naturaliseras, då hon icke har tagit hemvist i landet eller följt med mannen. Vad jag däremot anser böra ske, helst denna konvention öppnar möjlighet att så göra, det är att riksdagen fordrar en reservation utöver den som Kungl. Maj:t redan gjort; detta inverkar icke ett spår på ratifikationen. Och denna reservation liksom motsvarande ändring i lagtexten skulle då innebära, att om gift kvinna följer sin man till Sverige och han där söker naturalisation och hon har yttrat sig, skall Kungl. Maj:t kunna ge henne svenskt statsborgarskap, vare sig hon har instämt i mannens begäran eller icke. Har hon icke kommit hit, icke tagit hemvist här, då är det ganska naturligt, att man i en dylik situation ej naturaliserar henne, utan att hon därtill gett sitt samtycke. Det är icke säkert, att även om hon samtycker, Kungl. Maj:t medger naturalisationen. Den friheten har Kungl. Maj:t alltjämt.

Bakom den reservation, som jag tillåtit mig jämte några av utskottets övriga ledamöter att avge, står den, som jag vill kalla den, europeiska uppfattningen av äktenskapet, och denna europeiska uppfattning ser i äktenskapet en enhet, ser i familjen en gemenskap och vill så långt möjligt är bevara dess enhet. Därav följer, att när hustrun följer med sin man till främmande land och där tager sitt hemvist, och mannen söker naturalisation, så gäller för henne denna hemgemenskap. Jag kan icke se annat än att om ett land finner lyckligt att icke splittra familjen, så skall den kunna göra det, även om kvinnan, som är ett vacklande och ombytligt ting — som bekant är det en romersk utsaga — skulle sätta sig på tvären. Bakom texten står, sådan den lyder i konventionen, den amerikanska uppfattningen av äktenskapet,

*Konventionsförslag ang. lösande av vissa konflikter mellan medborgarskaps-
lagar. (Forts.)*

och den är en helt annan. Den gör sig gällande i hela den amerikanska rättsbildningen för övrigt. Jag anser, herr talman, att det icke finns några skäl, varför vi skulle uppgiva en gammal svensk ståndpunkt i detta avseende, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen i den punkt, där den avviker från utskottet.

Herr statsrådet **Undén**: Den föregående talaren har yrkat bifall till en av honom jämte några övriga ledamöter av utskottet avgiven reservation. Jag skall be att med några ord få motivera den ståndpunkt, till vilken Kungl. Maj:t har kommit i propositionen och som är biträdd av konstitutionsutskottets majoritet.

Det gäller här en artikel i konventionen, som säger att mannens naturalisation under äktenskapet icke medför förändring i hustruns medborgarskap, med mindre hon därtill samtycker. Det är alltså ett medgivande till ett krav, som allt starkare har framförts under senare år, att gift kvinna skall tillerkännas större självständighet i nationalitetsspörsmål. Den omständigheten att mannen alltså ansöker om medborgarskap i ett visst land tillhörande konventionsstaterna skall enligt denna artikel icke medföra, att hustrun automatiskt förvärvar samma medborgarskap som mannen, om hon icke är med om den saken. Redan för närvarande kan Kungl. Maj:t enligt svensk lag förfara på det sättet, att vid naturalisation en ansökan av mannen beviljas och samtidigt det uttryckligen förklaras, att medborgarskapet ej omfattar även hustrun. Man kunde alltså strängt taget ifrågasätta, om en lagändring vore behöflig för att bringa dessa i konventionen upptagna regler i tillämpning i Sverige. Lagtexten innefattar emellertid en instruktion till Kungl. Maj:t för att garantera, att denna konventionsbestämmelse iakttages. Det heter i den föreslagna lagen, att Kungl. Maj:t får icke låta medborgarskapet omfatta även hustrun, om hon icke därtill samtycker, och det är endast fråga om sådana fall, där hustrun bibehåller en annan stats nationalitet trots mannens naturalisation. Det är alltså i främsta rummet en principfråga, ett spörsmål huruvida man vill tillerkänna gift kvinna denna ökade självständighet i nationalitetsfrågor. Det är ju en fråga, där riksdagen tidigare uttalat sympati för att gå längre än man i nuvarande lag gör i fråga om att erkänna hustruns självständighet. Om man ser saken från praktisk synpunkt, är det klart, att det inträffar icke många fall, då icke en utländsk hustru, som följer sin man till Sverige, också vill ha samma nationalitet som mannen. Men det kan ju dock finnas särskilda skäl. Vi kunna tänka oss exempelvis det fallet, att två danska makar ha slagit sig ned i Sverige och bott här åtskilliga år. Mannen finner av särskilda skäl önskvärt att förvärva svensk nationalitet, men hustrun, som kanske har någon utbildning, som gör henne kompetent en gång senare, om hon sedermera återvänder till sitt hemland, att lättare förvärva sin utkomst, om hon bibehåller sin danska nationalitet, gör uttryckligt förbehåll, att hon icke önskar få svensk nationalitet samtidigt som mannen. Det kan näppeligen finnas något praktiskt skäl, varför man skulle vägra redan för närvarande att låta en nationalitetsändring inskränka sig endast till mannen. Reservanterna ha endast pekat på en praktisk olägenhet, som skulle uppkomma. Det säges, att om makarna skulle komma i behov av fattigunderstöd, skulle det kunna medföra, att helt andra regler rörande fattigunderstöd bleve tillämpade på hustrun än på mannen. Det syftar väl på det förhållandet, att utlänning, som kommer i behov av fattigunderstöd, kan hemskickas till sitt hemland, och då skulle det alltså kunna inträda den situation, att det skulle kunna ifrågasättas att skicka hustrun, som har annan nationalitet, tillbaka till sitt hemland trots mannens sven-

*Konventionsförslag ang. lösande av vissa konflikter mellan medborgarskaps-
lagar. (Forts.)*

ska medborgarskap. Emellertid förekommer redan för närvarande mycket ofta, att utlänning, som är i behov av fattigunderstöd, ändå ej skickas hem till sitt hemland av ömmande skäl. De kunna ha varit länge bosatta i Sverige eller det kan vara andra omständigheter som göra, att man icke gärna kan ifrågasätta deras hemsändande. Nästan i varje konselj beslutar Kungl. Maj:t i dylika fall, att utlänning får stanna i Sverige, och då blir det praktiska resultatet, att fattigvårdshjälpen utgår genom statsmedel i stället för från kommunerna. De ytterligt få fall, där det kan ifrågakomma, att makar, som ha olika nationalitet, komma i behov av fattigunderstöd, tror jag ej böra spela någon som helst roll vid denna frågas avgörande. Jag erinrar om att en gift kvinna givetvis icke begär att få behålla sin ursprungliga nationalitet annat än om hon har verkliga skäl för det. Jag tror därför, att kammaren bör antaga utskottets förslag, och att det icke medför någon som helst olägenhet, om detta förslag blir bifallet.

Herr Karlsson, Oscar Gottfrid: Jag har icke mycket att tillägga till försvaret för utskottets utlåtande utöver vad som nu framfördes av herr statsrådet. Jag vill endast understryka, att denna art. ju avser att ge gift kvinna en större möjlighet att själv bestämma, huruvida hon skall få erövra ett annat lands medborgarskap eller ej. Jag vill endast erinra om att andra kammaren nyss har bifallit utskottets hemställan, och jag ber med detta endast, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Fröken Hesselgren: Herr talman! Jag anser mig skyldig att säga några ord i denna sak, därför att det gäller ratifikation av en konvention, om vilken det stått strid allt sedan den kom till år 1930. I den striden ha kvinnorna, om jag undantager vissa grupper av de katolska kvinnorna, stått fullkomligt eniga i hela världen i sin kritik över denna konvention. Enligt kvinnoorganisationernas mening lagfäster denna konvention nämligen någonting, som går emot den fulla likställigheten mellan män och kvinnor. Detta motstånd från kvinnohåll förde med sig, att Nationernas förbund ansåg sig förpliktigt att taga upp saken till diskussion. Det gjordes år 1931 och resultatet blev att generalförsamlingen beslöt att till regeringarna sända en förfrågan, huruvida man ej skulle anse lämpligt att taga upp denna Haagkonvention till revision redan innan 1936, då man enligt författningen har rättighet att göra det. Av denna undersökning framgick två saker av intresse. Det ena var att det visade sig, att trots att endast tre nationer hade ratificerat konventionen i fråga, fanns det bland nationerna ett övervägande antal, som ansåg, att de ur praktiska skäl voro tvungna att ratificera. Det andra var att i flertalet yttranden regeringarna framhålla, att de för sin del förstå den tvekan, som uttalats från kvinnornas håll, och att ett behov av revision kan förefinnas. En sådan inställning till frågan hade också den svenska regeringen intagit i sitt svar till Nationernas förbund, och därför var det som kvinnoorganisationerna i Sverige ansågo sig kunna taga den ståndpunkten, att vi för vår del icke motsätta oss en ratificering av denna konvention, men mena, att därmed är saken ej slutbehandlad utan att arbetet med densamma bör fortsättas för att söka komma fram till större likställighet.

När nu frågan togs under behandling i Genève i höstas, blev den underkastad en verkligt grundlig, allvarlig och mångsidig prövning, och det resulterade i en resolution, som visserligen gick ut på att uppmana regeringarna att ratificera konventionen, men som också tillade, att ratifikationen av densamma inte på något sätt vore prejudicerande för en utveckling i den rikt-

*Konventionsförslag ang. lösande av vissa konflikter mellan medborgarskaps-
lagar. (Forts.)*

ning, som kvinnoorganisationerna önska. Vidare framhöll den, att Nationernas förbund genom sin generalsekreterare skulle följa utvecklingen i de olika länderna för att se, när tidpunkten kunde vara inne att åter ta upp frågan om revision. Slutligen stryker resolutionen under, att den omständigheten, att man har ratificerat konventionen, inte hindrar, att de nationella lagstiftarna kunna ta upp frågan om full likställighet i medborgarrättsligt hänseende mellan män och kvinnor.

Såsom svenska regeringens ombud kom jag att mycket aktivt deltaga i behandlingen av denna fråga. När sålunda denna resolution kom fram och blev antagen av Nationernas förbund, är det klart, att jag reste hem med ganska stora förhoppningar om, att svenska regeringen vid upptagandet av frågan om ratifikation av denna konvention och därmed sammanhängande ändring av vår egen medborgarslag också skulle följa Nationernas förbunds uppmaning att därvid taga hänsyn till de krav, som från kvinnohåll så starkt strukits under. Samtliga svenska kvinnoorganisationer av någon betydelse gingo också omedelbart in till regeringen med hemställan om, att man vid den revision av vår medborgarslag, som vore nödvändig för att man skulle kunna ratificera konventionen, inte bara skulle ta upp de detaljer som voro betingade av ratifikation utan också ta hänsyn till vad lagrådet yttrade år 1924, när vår medborgarskapslag kom till, nämligen att en ändring av vår lag i riktning mot full likställighet inte skulle behöva medföra några större svårigheter, förutsatt att de internationella förhållandena vore sådana, att man inte behövde befara, att någon kvinna skulle bli medborgarrättslös. Nu har med Haagkonventionens framkomst och med det faktum, att 33 nationer förklarat sig ämna ratificera densamma, en situation inträtt, som gör, att man vid en lagändring i denna riktning inte behöver befara, att en kvinna kan bli medborgarrättslös.

Emellertid har regeringen i samband med förslaget om ratifikation av konventionen endast föreslagit en helt obetydlig ändring av vår medborgarrättslag. Det framhålles emellertid i den kungl. propositionen, att en större ändring inte kan göras utan hänvändelse till Danmark och Norge, då deras lagar tidigare bringats i överensstämmelse med den svenska lagen. Jag är sålunda fullkomligt på det klara med att en mera omfattande revision av vår lag inte nu omedelbart kunde göras, men jag har ansett, att jag här måste stryka under, att Kungl. Maj:t säger sig icke för närvarande kunna göra detta, ty kravet från kvinnorna är i det fallet så pass starkt, att vi för vår del ej komma att släppa taget, och vi komma att med största intresse följa utvecklingen på denna punkt. Jag tror, att man skulle kunna påräkna intresse för en revision av lagarna i den riktning vi önska både från Danmark och Norge. Det har sagts mig, att danskarna skrivit till Nationernas förbund, att de för sin del inte vilja ratificera, därför att de anse, att frågan ännu inte är avgjord, och samtidigt stryka de under, att kvinnoorganisationerna i deras eget land kräva en längre gående revision av lagen, och att de därför mena, att innan de ratificera konventionen är det bättre avvakta, huruvida man inte verkligen kan komma fram till en revision av Haagkonventionen. Det är inte uttryckt i dessa ordalag, men det är meningen i det meddelande jag har fått. Jag vill därför säga, att jag hoppas man kan räkna med att Kungl. Maj:t snart skall ta upp denna fråga. Kungl. Maj:t yttrar på ett ställe i propositionen, att Kungl. Maj:t känt sig nödsakad att för närvarande icke gå vidare. I dessa uttryck »nödsakad» och »för närvarande» se vi kvinnor ett hopp om, att denna fråga snart skall tagas upp till gemensam behandling mellan de nordiska rikena, och att resultatet av denna behandling skall bli, att när frå-

*Konventionsförslag ang. lösande av vissa konflikter mellan medborgarskaps-
lagar. (Forts.)*

gan om revision kommer att åter tagas upp i Genève, man skall kunna säga, att de nordiska länderna, även om de inte gått i täten, dock tagit ett verkligt steg framåt i den riktning vi önska.

Det är klart, att det med en sådan inställning till saken skall vara omöjligt för mig att rösta för reservationen. Det kan ju hända, att detta inte är någon stor sak, eftersom hela ändringen inte gäller en så stor sak, men inte annat jag fattat — och jag har i det fallet bestyrkts av herr statsrådets yttrande — är reservationen ett steg tillbaka från det lilla steg framåt, som tagits genom regeringens förslag till ändring av lagen. Herr Reuterskiöld sade, att det vore skäl att göra den i reservationen föreslagna inskränkningen, därför att kvinnokönet vore så förfärligt vacklande. Jag vill säga herr Reuterskiöld, att om vi ibland äro vacklande, komma vi säkerligen inte att vara det på denna punkt, ty vi känna, att utvecklingen går framåt och att kvinnorna alltmer få en i alla hänseenden jämbördig ställning och alltså även i detta. Det är bara en följd av alla de andra lagändringarna, som skett under en senare tid. I hopp om, herr talman, att jag har rätt i mitt antagande, kommer jag att rösta för utskottets förslag.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Tyvärr kan jag inte uppmuntra tron, att den sista ärade talarinnan skulle ha rätt i sin förhoppning, ty dessa företeelser, som hon tror på såsom framsteg av varaktig natur, äro i verkligheten övergående, och modenycker bör man inte tro på.

Ett par randanmärkingar skall jag tillåta mig. När den ärade talarinnan talar om vad *Kungl. Maj:t* säger, så är det — jag höll på att säga gudilov — inte riktigt, ty det är blott föredragande *departementschefen*, som yttrat sig, och han binder ingen annan än sig själv. Det andra, beträffande vilket jag skulle vilja göra en randanmärkning, är det, att här föreligger icke någon likställighetsfråga. Det är en felsyn, som jag dock icke har tillfälle att närmare utveckla här. Jag har gjort det på ett möte i Oslo av l'Institut de droit international 1932 och likaså i en utländsk tidskrift, men det finnes ingen anledning att upptaga kammarens tid med detta spörsmål. Jag har bara för min del konstaterat, att såvitt jag kan förstå, föreligger här intet som helst likställighetsspörsmål, utan något helt annat.

Mot herr statsrådet skulle jag vilja göra ett par erinringar. Herr statsrådet har reducerat eller koncentrerat frågan till en principfråga. Jag går med på detta, men vad är det då principstriden gäller? Principstriden gäller, huruvida gift kvinnas samtycke skall segra över samhällets intresse eller samhällets intresse över den gifta kvinnans vilja. I alla andra fall vid naturalisation är det samhällets vilja och intresse, som är det avgörande, men här skulle det, även om samhället ansåge en naturalisation behöflig och även om den naturliga förutsättningen för detta, nämligen hemvists tagande inom riket, är för handen, vara förhindrat att göra det. Det är mot detta reservanternas vända sig.

När herr statsrådet sedan säger, att det väl egentligen gäller hemsändning vid behov av fattigvård, vill jag bara tillägga, att jag delar herr statsrådets uppfattning, att hemsändning kanske icke kommer så mycket i fråga. Men det är en annan sak, som alltid kommer i fråga, och det är de olika reglerna för kostnadernas gäldande, när det är fråga om utlänning och inlänning, och den frågan lär man icke i något fall komma ifrån i detta sammanhang. Dessutom förhåller det sig så, att när man med *Kungl. Maj:t*, till vilken reservanternas anslutit sig för att icke göra alltför stora avvikelser i texten, talar om kvinnans *samtycke* såsom avgörande, så är även det i själva verket ett off-

*Konventionsförslag ang. lösande av vissa konflikter mellan medborgarskaps-
lagar. (Forts.)*

rande i terminologi, fast icke i sak, åt ett likställighetskrav, som är oberättigat. Det är icke så, att mannen någonsin får samtycka, utan det är så, att mannen ansöker om medborgarskap och Kungl. Maj:t ger eller nekar honom det. Men nu skall gift kvinna för sin del *samtycka*: hon placeras i helt annan ställning alltså!

Emellertid har, herr talman, från enskilda håll inom kammaren uttalats en önskan, att ett förtydligande av reservationens text måtte ske, och det är mycket enkelt gjort. Det heter nu: »— — — med mindre hon tagit hemvist här i riket eller därtill samtyckt». Jag ber, herr talman, att få kasta om det så, att det kommer att heta: »— — — med mindre hon därtill samtyckt eller tagit hemvist här i riket». För mig personligen är denna form mindre tilltalande, ty »därtill samtyckt» har jag hellre på slutet — ja, egentligen vill jag icke ha den alls, men i den formen råder åtminstone ingen tvekan om vad som åsyftas.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen med ändring av formuleringen till »— — — med mindre hon därtill samtyckt eller tagit hemvist här i riket».

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Reuterskiöld*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen, dock med de ändringar i den s. k. klämman, att dels det i punkten 1 förekommande ordet »medför» utbyttes mot »må medföra», dels ock slutorden i § 6 i det under punkten 2 upptagna lagförslaget avfattades sålunda: »med mindre hon därtill samtyckt eller tagit hemvist här i riket».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Reuterskiöld* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Reuterskiölds yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkt 88, gjorda framställning i fråga om anslaget till flottans ersättningsbyggnad jämte en i ämnet väckt motion;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 och 9 §§ i lagen den 2 juli 1915 (nr 261) angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen) m. m., i vad propositionen avser anslagsfrågorna;

nr 75, i anledning av väckt motion om anslag till Järvafältets elektrifiering;

nr 76, i anledning av väckt motion om medgivande, att eldaren och gårdskarlen vid kommandants- och fortifikationsbyggnaderna i Boden J. B. Johansson må för uppflyttning i högre löneklass tillgodoräkna sig viss tidigare anställning; samt

nr 77, i anledning av väckt motion om avskedsersättning åt förre tygarbetaren J. A. Österlund.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. statsför-
värv av Ost-
kustbanan
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Ostkustbanan och Uppsala—Gävle järnväg jämte en i ämnet väckt motion.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 217 framlagda förslag, måtte

a) medgiva,

1) att staten såsom prioriterad fordringsägare i Ostkustbanans aktiebolag finge i samband med bolagets avveckling förvärva nämnda bana;

2) att staten finge med Uppsala—Gävle järnvägsaktiebolag träffa avtal om förvärv av bolagets järnväg och övriga tillgångar mot det att staten övertog bolagets samtliga skulder och förpliktelser samt därutöver erlade ett belopp av 2,500,000 kronor, att likvideras med statsobligationer;

allt i huvudsaklig överensstämmelse med de särskilda grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 17 mars 1933 förordats;

b) vid bifall till vad sålunda beträffande Uppsala—Gävle järnväg föreslagits, till förvärvande av Uppsala—Gävle järnväg m. m. för budgetåret 1933/1934 under Utgifter för kapitalökning, I. Statens affärsverksamhet, C. Statens järnvägar anvisa ett reservationsanslag av 13,700,000 kronor, att utgå av lånemedel;

II. att en av herr N. Holmström väckt motion, II: 479, måtte anses besvarad med vad utskottet förut anfört.

I herr *Holmströms* berörda motion hade — under framhållande av önskvärdheten av att tre angivna befattningshavare vid Uppsala—Gävle järnväg finge bibehålla sina avlöningsförmåner oavkortade intill uppnådd ordinarie pensionsålder år 1934 — hemställts, att riksdagen, vid behandling av ärendet om statsinlösen av Ostkustbanan och Uppsala—Gävle järnväg, måtte taga sålunda i motionen anförda synpunkter till benäget övervägande.

Herr Forslund: Herr talman! Jag ber att vid denna punkt få besvara med några ord.

Jag har helt naturligt ingenting emot ett förvärv från statens sida av dessa två järnvägsföretag. Att jag begärt ordet beror endast på att jag vill understryka vad som av de föreliggande handlingarna har framkommit i fråga om övergångsordningarna för personalen. Det är ju så, att vid övertagandet anställning icke kan beredas åt all personal. Då uppkommer frågan hur

Ang. statsförvärv av Ostkustbanan m. m. (Forts.)

man skall förfara med de övriga. Vid den undersökning, som verkställdes av särskilda kommitterade, anmäldes ett mycket stort överskott av personal, och man har sedan vid fastställandet av gränsen för tjänsteåldern fixerat en tidpunkt på ett sätt, som innebär, att sådana anställda, som icke hunnit bli ordinarie förrän 1931 och senare, skola avskedas. Samma är förhållandet med andra, vilka fram till dags dato icke ha erhållit ordinarie anställning. Enligt en uppgift, som är hämtad ur förvaltningens böcker, innebär detta, att ett antal av över hundra personer kunna komma in under detta stadgande och bli uppsagda, därför att en del av dem inte hunnit bli ordinarie förrän 1931 och 1932, eller inte fått ordinarie anställning, änskönt några av dem varit anställda sedan 1897. Det är som sagt över etthundra personer, som kunna komma in under detta stadgande.

När nu utredningsmännen och kungl. järnvägsstyrelsen utgå ifrån att man i detta fall skall förfara enligt samma grunder, som tillämpades vid övertagandet av Härnösand—Sollefteå järnväg, där samma tidpunkt fastställdes, ber jag att få påpeka, att nämnda beslut fattades 1932. I detta fall, ett år senare, bibehåller man samma gräns, nämligen år 1931, för ordinarieblivandet; alltså kommer personalen vid dessa järnvägar, som det nu är fråga om, i en sämre ställning än personalen vid Härnösand—Sollefteå järnväg, då denna övertogs. I denna tid, när arbetslösheten är så utomordentligt stor, vill jag framhålla vad som yttrats av bolagets styrelse liksom även i propositionen — det har sedermera också kommit till uttryck i utskottsutlåtandet — nämligen vikten av att man vid ordnandet av denna fråga måtte taga all möjlig hänsyn till personalens intressen. Jag har så mycket större skäl att göra det, då man ju här för vissa personer ordnat saken på ett så tillfredsställande sätt, att exempelvis chefen för detta företag, som tillsattes enligt kontrakt av den 21 september 1928, efter statens järnvägars övertagande av banan tillförsäkrats en avlöning, som är lika stor som om han hade bibehållit sin anställning vid statens järnvägar, där han tidigare haft tjänst. Han var anställd som distriktschef vid statens järnvägar, innan han fick denna anställning. Om man undantager generaldirektörsposten är detta den högsta befattning som förekommer vid statens järnvägar. Sin nya befattning har han innehaft i icke fullt fem år, men i kraft av den överenskommelse, som träffades vid hans anställning, tillförsäkras han nu, änskönt han är obehövlig vid detta företag, en lön av 16,000 kronor per år plus dyrtidstillägg. Jag måste säga, att när man tillämpar dylika bestämmelser för en del av de vid företaget anställda, bör man även för den övriga personalens vidkommande söka göra avvecklingen så hygglig som möjligt.

Jag vill vidare uttrycka min förvåning över att detta aktstycke, som innebär en förbindelse från statens sida, icke återfinnes vare sig i utredningsmännens betänkande eller i den kungl. propositionen. Det finnes i handlingarna inte en rad, som anger, att man vid övertagandet iklätt sig sådana kostnader med hänsyn till en enda person. Jag måste säga, att när det står skrivet, att man från statens sida skall ikläda sig förbindelser, borde man enligt min mening i betänkandet kunnat få besked om, vilka dessa förbindelser äro. Om man tar del av det kontrakt, som den 21 september 1928 upprättades mellan den nytillsatte chefen och det enskilda trafikföretaget, skall man finna, att ett för den anställde så fördelaktigt kontrakt näppeligen torde ingåtts på något annat håll. Min förvåning är desto större, som det ju är statsutskottets ordförande, vilken på bolagets vägnar undertecknat kontraktet, liksom han också deltagit i utredningen av detta ärende och framlagt förslaget.

Jag vill nu inte alls upptaga någon strid om denna sak eller på något sätt söka förhindra, att chefen för detta stora trafikföretag får den ersättning,

Ang. statsförvärv av Ostkustbanan m. m. (Forts.)
 som avtalet ger honom rätt till, men jag måste påpeka, att det synes mig som om man icke förfarit rättvist vid prövningen av de skilda frågorna, då man i ena fallet iklätt sig så utomordentligt stora kostnader för en enda person, under det att över ett hundratal andra befattningshavare vid företaget mista sin anställning, de flesta kanske utan någon som helst möjlighet att få ersättning i form av pension. Jag vet, att man vid statens järnvägar i dessa dagar går fram efter en mycket sträng sparsamhetslinje och att man vid övertagandet av denna järnväg säkerligen kommer att täcka personalbehovet efter anspråken vid nuvarande lågtrafik. Om icke från regeringens sida kraftigt understrykes, att all möjlig hänsyn bör tagas till personalen, kommer man därför att utnyttja alla de möjligheter, som stadgandet om rätt att avskeda personal medger. Endast i utredningsmännens förslag har angivits den gräns i fråga om anställningstid, som så att säga kan betraktas som spärr vid möjligheten att avskeda. Detta har sedermera godtagits av Kungl. Maj:t, och jag är tämligen övertygad, att om man icke kraftigare understryker — låt vara, att såväl bolagsstyrelsen som statsutskottet äro av samma mening — att största möjliga hänsyn bör tagas till personalens intressen, avskedanden komma att företagas i betydligt större omfattning än man i utredningen räknat med.

Jag har ansett denna sak vara av så utomordentlig vikt, att den bör påtalas. Situationen är för närvarande för järnvägsmännen synnerligen prekär. Det framgår icke minst av ett fall, som nyligen inträffat, varvid staten fick övertaga ett enskilt järnvägsföretag; sedermera överlät staten åt en annan järnvägsförvaltning att ombesörja trafiken, med påföljd att hela personalen vid den övertagna banan så när som på sex personer fullständigt står på bar backe.

Den planlöshet, som tycks råda på detta område, måste brytas, och man får lov att se till, att förhållandena ordnas på betydligt mera tillfredsställande sätt än som nu sker. Jag har med dessa ord velat understryka nödvändigheten av att såväl Kungl. Maj:t som järnvägsstyrelsen vid övertagandet av detta stora företag ta hänsyn till personalens svåra läge.

Herr statsrådet **Leo**: Herr talman! Såvitt jag fattade herr Forslunds anförande rätt, tycktes det till sin förra del förnämligast utgöra ett klander mot utredningsmännen och Kungl. Maj:t därför, att det varken i utredningsmännens betänkande eller i propositionen nämnts något om ett löneavtal, som Ostkustbanan på sin tid ingått med den verkställande direktören vid banan.

Jag vill i anledning av denna anmärkning säga, att det visserligen är sant, att i utredningsmännens betänkande ingenting särskilt nämnts om detta speciella löneavtal — själv fick jag inte vetskap härom, förrän detta betänkande var avgivet — men liksom utredningsmännen ansåg jag ingen anledning föreligga att fästa någon speciell uppmärksamhet vid särskilt detta löneavtal. Det är ju nämligen så, att såväl utredningsmännen som Kungl. Maj:t kort och gott föreslå, att staten vid övertagandet av dessa bägge järnvägar, Ostkustbanan och Uppsala—Gävle järnväg, skall respektera redan ingångna löneavtal liksom åtagna pensionsförpliktelser för all den personal, som det är fråga om, och jag vill framhålla, att detta respekterande av redan ingångna löneavtal kommer att medföra, att staten åtminstone att börja med, de första åren, får betala ut omkring 235,000 kronor per år till personal, som inte kunnat nyttiggöras för statens järnvägars räkning. Det kan knappast finnas någon särskild anledning att framhålla speciellt verkställande direktörens lön i detta sammanhang, men med tystnad förbigå alla övriga, som ha precis samma rätt som han att få sina löneavtal respekterade.

Ang. statsförvärv av Ostkustbanan m. m. (Forts.)

Det är möjligt, att herr Forslund menar, att verkställande direktören har för mycket betalt i jämförelse med andra befattningshavare vid Ostkustbanan. Det finnes ingen anledning för mig att diskutera den saken. Jag vill endast framhålla, att hans löneavtal icke kan ruckas genom att staten övertager banan, så att det är ingenting att göra åt saken utan bara att konstatera faktum.

Jag är liksom herr Forslund och statsutskottet av den uppfattningen, att man vid övertagandet av dessa järnvägar bör visa all möjlig hänsyn gentemot den personal, som icke omedelbart kan tagas i anspråk för statsjärnvägsdriften, så att man ifrån statens sida, så långt möjligt är, söker lindra de bekymmer, som drabba denna personal genom att den nu blir utan sysselsättning.

Herr Forslund slutade sitt anförande med att framhålla, att staten nyligen hade övertagit en järnväg, varvid hela personalstyrkan hade blivit övertalig och ställd utan sysselsättning, och han frambar det önskemålet, att den planlöshet, som nu enligt hans mening råder i detta avseende, skulle ersättas med en större planmässighet. Jag får erkänna, att det talet förefaller mig ganska dunkelt, såvida inte herr Forslund med planlöshet menar den åtgärden, att man överhuvud taget började bygga den järnväg, som det här är fråga om, nämligen Ämål—Ärjängsbanan. I så fall kan man säga, att herr Forslund har rätt, även om det har nu gått nära femton år, sedan den bana började byggas, om vilken han faller det omdömet, och det, som bekant, är lätt att vara säker i omdömet efteråt. I varje fall är det emellertid beklagligt, att järnvägen skulle behöva nedläggas, men ingen statsinstitution, vare sig statens järnvägar eller regeringen eller riksgäldsfullmäktige, kan på något sätt lastas för den omständigheten att Ämål—Ärjängsbanan gått i konkurs och saknar trafik.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för spannmålslagerhusfonden m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om kapitalökning för lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av villkoren för lån från statens mejerilånefond samt kapitalökning för samma fond ävensom en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 79, i anledning av väckta motioner dels om bidrag av statsmedel till täckdikningsföretag, dels ock om viss ändring i villkoren för lån från täckdikningslånefonden.

Om statsbidrag till täckdikningsföretag m. m.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner:

1) I: 47 av herr *Johansson, Johan Bernhard*, m. fl., likalydande med II: 91, av herr *Hagman* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande villkor för lån från

Om statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)
 täckdikningslånefonden, att statslån från fonden finge under tre år från lyftningsdagen innehavas räntefritt och utan amortering, varefter ränta skulle utgå med 4 procent jämte kapitalåterbetalning med en tolfedel årligen, samt att redan beviljade lån skulle komma i åtnjutande av samma utsträckning av amorteringstiden, därest den för lånen ställda säkerheten befundes tillfredsställande;

2) II: 35, av herr *De Geer* m. fl., vari hemställts, att riksdagen ville för budgetåret 1933/1934 bevilja ett extra förslagsanslag om två miljoner kronor att utgå som bidrag till täckdikningsföretag med högst 50 procent av verkliga kostnaden och att utöver nyssnämnda bidragen fortfarande måtte kunna beviljas bidrag till täckdikningar såsom lån från allmänna täckdikningslånefonden.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner I: 47 och II: 91 samt II: 35 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Gabrielsson, Tjällgren, J. Fritiof Gustafson, Lindmark, Elof B. Andersson, Hedlund* i Häste, *Pehrsson* i Bramstorp och *Hagman*, som ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

1) att riksdagen, med bifall till motionerna I: 47 och II: 91, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande villkor för lån från täckdikningslånefonden, att statslån från fonden finge under tre år från lyftningsdagen innehavas räntefritt och utan amortering, varefter ränta skulle utgå med 4 procent jämte kapitalåterbetalning med en tolfedel årligen, samt att redan beviljade lån skulle komma i åtnjutande av samma utsträckning av amorteringstiden, därest den för lånen ställda säkerheten befundes tillfredsställande;

2) att motionen II: 35 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Gabrielsson**: Herr talman! Som herrarna finna av det förevarande utskottsutlåtandet, ha icke mindre än åtta ledamöter av jordbruksutskottet avlämnat en reservation, vari man yrkar bifall till en motion, nr 47, som avlämnats i första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl., och en motion i andra kammaren, nr 91, av herr *Hagman* m. fl. Man avser därmed att få en sådan ändring till stånd i gällande villkor för lån från täckdikningslånefonden att man skulle höja den amorterings- och räntefria tiden från två till tre år och att man även skulle höja amorteringstiden för lånets återbetalning till tolv år. Man skulle därigenom kunna bringa dessa villkor något så när i överensstämmelse med nu gällande arrendelag. När den lagen utarbetades, hade riksdagen antagit en bestämmelse, att arrendator, som företager täckdikning på den arrenderade egendomen, kan få ersättning inte bara för de nedlagda rören utan även för arbetskostnaderna, ifall det å arrendetiden återstod 15 år, d. v. s., att man skulle få ersättning med en femtondel för vart år, intill dess arrendetiden utgått.

Utskottet har ansett, att täckdikningsföretag böra understödjas, och reservationerna ha likaledes förmenat, att man bör lämna bidrag härtill i största möjliga utsträckning. Nu har emellertid utskottet inte velat vara med om att förlänga vare sig den amorterings- och räntefria tiden eller tiden för lånets återbetalning. Jag vill då säga, att när staten i alla fall bidrager till arbetslöshetsunderstöd, så torde den väl knappast kunna lämna bidrag till något arbete, som lindrar arbetslösheten i så hög grad som just när den lämnar bidrag

Om statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)

till täckdikningsföretag. Man har ju i år inom det stora välfärdsutskottet att behandla även frågor, som röra jordbruket. Man vill lämna stora anslag och bidrag för utdikningar, för nyodlingar och även för skogsvård, men här gäller det ju bara, att staten skall öka sina uppoffringar så till vida, att den på ifrågavarande lån skall bevilja ett räntefritt år mer än förut varit fallet och att man skall medgiva, att amorteringstiden får höjas till 12 år, efter det att den räntefria tiden utgått.

Jag vågar påstå, att icke något anslag från statens sida kan i så hög grad bidraga till att skaffa fram arbetstillfällen som just dylika täckdikningsanslag. Ty jag kan säga, att om jag undantar kostnaden för täckdikningsplanernas uppgörande, 100 procent av anslaget användes till rena arbetskostnader såväl för framställning av rör som för dikesgrävning. Med det obetydliga bidrag, som staten för detta ändamål lämnar, kan man framskapa ett synnerligen fördelaktigt arbete åt de arbetslösa för en från statens synpunkt sett jämförelsevis liten uppoffring.

Nu kanske det ifrån utskottets sida kommer att framhållas, att därest man nu går med på den här ändringen, kommer inte det belopp, som är anvisat ur täckdikningslånefonden, att räcka till. Jag kan emellertid nämna, att lantbruksstyrelsen meddelat, att täckdikningslånefonden icke har utnyttjats, beroende på att jordbrukarna under nuvarande svåra tider inte ha råd att vidtaga dylika arbeten. Det är sålunda ifrån statens sida varken fråga om att tillföra fonden större kapital eller att lämna något direkt anslag, utan det är bara fråga om att lämna drägligare villkor för att få i gång arbeten hos jordbrukare, som icke ha tillfälle att vidtaga dylika täckdikningsåtgärder utan statsbidrag.

Herr talman! Jag kan nu meddela, att andra kammaren redan behandlat den här frågan och utan votering antagit reservanternas förslag. Andra kammaren har dessutom beslutat att i enlighet med reservationen återremittera punkten 2 till utskottet.

Jag skall därför, herr talman, be att få hemställa, att kammaren måtte bifalla den av mig m. fl. avgivna reservationen men med den ändringen, att sista meningen i reservationens motivering skall utgå, således den mening, som lyder: »Däremot kan utskottet icke biträda det i motionen II: 35 framförda förslaget om statsbidrag utan återbetalningsskyldighet, något som på sätt och framgår av motionen skulle kräva anvisande av mycket betydande anslag av skattemedel.»

Jag yrkar således bifall till reservationens punkt 1), med den ändringen beträffande motiveringen, att den ifrågavarande meningen uteslutes. Särskilt yrkande kommer sedan att framställas om att den i punkten 2 i reservationen omnämnda motionen återremitteras till utskottet.

Häri instämde herr *Andersson, Elof*.

Herr Nilsson, August: Herr talman! Kammaren har nu hört reservanternas skäl för sin reservation, och det är ju uppenbart, att det är skäl, som klinga ganska högt i denna kammare likaväl som i andra kammaren, vilken, som vi hört, redan har bifallit reservationen.

Täckdikningen hjälper ju jordbrukarna i deras arbete att öka produktionen. Jordbruket lider nu under en oerhörd depression, och därför är det naturligtvis gott, om man kan bistå och hjälpa jordbrukarna med lån i detta fall på så förmånliga villkor som möjligt. Dessutom är det alldeles obestridligt, att det mesta av de pengar, som lånas ut av staten för detta ändamål, går till att betala arbetslöner och att man således på det sättet hjälper till att lindra arbetslösheten. Alla dessa skäl äro synnerligen goda och talande.

Om statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)

När åtta ledamöter av jordbruksutskottet icke desto mindre icke biträtt reservationen utan gjort det yrkande, som förekommer här på sid. 11 i jordbruksutskottets utlåtande, så beror det helt enkelt på den omständigheten, att de inte finna det vara riktigt smakligt att, sedan föregående års riksdag beviljat ränte- och amorteringsfrihet på sådana här lån under de två första åren, nu så kort tid efteråt utsträcka denna frihet till tre år. Man kan förresten fråga, varför det just skall vara tre års ränte- och amorteringsfrihet. Det kan ju likväl bli fyra eller fem år, och man kan ju nästa år vänta sig en begäran om fyra års räntefrihet. Det är något godtyckligt i detta, och vi ha för vår del tyckt, att vi borde hålla på det beslut, som föregående års riksdag fattade.

Dessutom kan det inte bestridas, att dessa lån redan med de villkor, som nu äro förbundna med dem, äro mycket förmånliga för de jordbrukare, som begagna sig av dem. Staten kan låna ut ända till 10,000 kronor åt en jordbrukare för ett dylikt ändamål mot en så låg ränta som fyra procent, under de två första åren utan både ränta och amortering. Men sedan följer amortering med en sjundedel per år. Vid jordbruksutskottets behandling av denna sak befanns det, att inte ens jordbrukarna själva där voro enhälliga i sin uppfattning om att utsträcka ränte- och amorteringsfriheten till tre år och att utsträcka amorteringstiden till tolv år i stället för nuvarande sju år. Några jordbrukare opponerade sig nämligen däremot. En mycket bemärkt representant för det folkfrisinnade jordbruket gick mycket skarpt emot detta förslag. Under sådana omständigheter kan det ju inte precis förvåna, att ett antal ledamöter i utskottet tyckte, att vi kunde hålla på status quo och se tiden an i förhoppning, att Kungl. Maj:t till ett följande år tar saken under övervägande och förbereder den på ett litet bättre sätt än vad som skett i motionen.

För min personliga del skulle jag vilja säga, att om det framkommit ett förslag att utsträcka själva amorteringstiden, så att amorteringen finge fullgöras med en tolfedel under tolv år i stället för med en sjundedel under sju år, skulle jag inte alls ha motsatt mig det utan ha försökt vinna utskottskamraternas bifall därtill. Men vad som bjöd mig emot var att även utsträcka tiden för räntefriheten, när vi så nyligen som i fjol beslutat, att den tiden skulle vara två år.

Eftersom nu andra kammaren har bifallit reservationen, anser jag det vara ganska små utsikter att komma till något annat beslut i denna kammare, men icke desto mindre, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, dock med den ändringen, i likhet med vad herr Gabrielsson för övrigt yrkat, att utlåtandet beträffande motionen nr 35 i andra kammaren måtte återförvisas till utskottet för förnyad behandling. Däremot yrkar jag bifall till utskottets förslag beträffande motionerna nr 47 i första kammaren och nr 91 i andra kammaren samt att, i överensstämmelse med mitt yrkande beträffande motionen nr 35 i andra kammaren, sista meningen i utskottets motivering måtte strykas.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag är i det väsentligaste förekommen av den siste ärade talaren. Då det inom riksdagen från olika håll uttalats en önskan, att särskilda utskottet måtte beredas tillfälle att taga ställning till de spörsmål, som innefattas i motionen nr 35 i andra kammaren, anhåller jag, herr talman, att även få framställa det yrkandet, att kammaren måtte besluta, att jordbruksutskottets föreliggande utlåtande nr 79, i vad det avser nyssnämnda motion, nr 35 i andra kammaren, måtte till jordbruksutskottet återförvisas. Jag kan nämna, att andra kammaren nyss har fattat ett liknande beslut.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas

Om statsbidrag till täckdikningsföretag m. m. (Forts.)

särskilt beträffande utskottets hemställan, såvitt anginge motionerna I: 47 och II: 91, samt särskilt rörande samma hemställan, i vad den avsåge motionen II: 35.

Beträffande utskottets hemställan, såvitt anginge motionerna I: 47 och II: 91, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle bifallas, dels och att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan i nämnda del antaga det förslag, som innefattades i punkten 1 av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Gabrielsson* och *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 79, såvitt angår motionerna I: 47 och II: 91, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan i nämnda del och antages det förslag, som innefattas i punkten 1 av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Rörande utskottets hemställan, i vad den avsåge motionen II: 35, yttrade nu vidare herr talmannen, hade annat yrkande ej förekommit, än att utskottets hemställan i denna del skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i nu ifrågavarande del samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 80, i anledning av väckt motion om anslag för utgivande av en tidsskrift för växtodling;

nr 81, i anledning av väckta motioner om anslag för stödande genom lånebidrag av svensk fruktodling; samt

nr 82, i anledning av väckt motion om hjälp i form av anslag utan återbetalningsskyldighet åt mindre, nödställda jordbrukare.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 83, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1933/1934 i vad angår jordbruksärenden.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6—9.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden; samt

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningsstat vid rikets allmänna kartverk.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts under nionde huvudtiteln gjorda framställningar om ökat understöd åt lantmannaskolor och åt lantushållsskolor m. m.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, gjorda framställning angående anslag till täckande av utgifterna för statens lagerhus, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ang. lant-
arbetarnas
ekonomiska
och sociala
ställning
m. m.*

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion, I: 234, om utredning rörande lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 234, hade herr *von Heland* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt, allsidig utredning rörande lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning samt om möjligheterna till dess förbättrande och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Ang. lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning m. m. (Forts.)

Reservation hade anmälts av herr *von Heland*, som på åberopade grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt, allsidig utredning rörande lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning samt om möjligheterna till dess förbättrande.

Herr von Heland: Herr talman! Jag ber om överseende, att jag så här sent på middagen måste taga kammarens tid i anspråk, men ärendet gäller åtgärder för en samhällsgrupp, som alltid behandlats synnerligen styvmoderligt av statsmakterna, varför jag, då jag anser frågan vara av synnerligen stor betydelse, måste göra ett sista försök att få denna kammare att ställa sig förstående inför kravet icke blott på en allsidig utredning rörande lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning utan framför allt på ett förslag till dess förbättrande.

Utskottet har ju skrivit sitt utlåtande rätt snällt, men att även önska positiva åtgärder, så långt sträcker sig inte utskottets välvillighet, utan det anser, att allt är gjort som göras kan och att utredningen av frågan har pågått och pågår i tillräcklig omfattning.

Jag erkänner villigt, att två utredningar, som avse lantarbetarna, pågå, och jag hoppas, att genom dessa utredningar dels de värsta missförhållandena beträffande lantarbetarnas bostäder bli avhjälpta, dels tillräckliga åtgärder skola kunna vidtagas, för att lantarbetarna skola kunna bli egna jordbrukare.

Men, herr talman, dessa utredningar beröra endast detaljer i det stora lantarbetarproblemet och kunna inte motivera ett avslag på den nu begärda utredningen. Vad den tredje utredningen beträffar, som utskottet pekar på och som vi hoppades på föregående år, är den nu avslutad, och ett betänkande, som rör lantarbetarfrågan, är framlagt. Detta betänkande är mycket intressant, men det är helt och hållet statistiskt, och man har däri inte försökt visa, vilka vägar man bör gå för att rätta till rådande missförhållanden. Det är just på grund av att denna utredning inte kommit med något förslag, som motionen från förra året upprepats. Jag anser dessutom, att det i år tillkommit viktiga faktorer, som göra en utredning av lantarbetarfrågan i ännu högre grad önskvärd. Dessa faktorer äro: den oerhört stegrade arbetslösheten samt de förslag, som framlagts till arbetslöshetens bekämpande.

Utöver vad jag i denna sak anført i reservationen vill jag ytterligare anföra, att jordbrukets och skogsbrukets arbetare äro de proportionsvis lägst betalade i landet, varför helt naturligt dessa stora befolkningsgrupper med häpnad måste taga del av en politik, som går ut på uppehållandet genom statens åtgärder av beredskapsarbeten med löner två, tre gånger eller kanske ännu högre än lantarbetarnas. I arbetslöshetspropositionen föreslås som beredskapsarbeten med avtalsenliga löner exempelvis i stor utsträckning byggnadsföretag utan hänsynstagande till att lönerna inom byggnadsfacket äro i stort sett de högsta inom landet. Att beredskapsarbeten med förhållandevis hög lönestandard komma att innebära en lockelse för av produktionen nu sysselsatt arbetskraft är ju självklart, och lant- och skogsarbetarna torde lära sig inse, att dylik politik leder till orimliga arbetsförhållanden. Även om arbetstiden i enlighet med propositionen avkortas i avsikt att utdryga arbetstillfällena vid beredskapsarbetena, eller ett system med alternerande arbetslag skulle komma till användning, måste lönerna vid ifrågavarande arbeten ändock vara lockande för de sämst avlönade arbetargrupperna inom näringslivet. Även om sålunda arbetstiden vid beredskapsarbetena per man och dag skulle avkortas ända ned till hälften av den normala, men timförtjänsten vid ackord, som i vissa fall gälla inom vattenbyggnadsbranschen, uppgår till två kronor eller där-

Ang. lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning m. m. (Forts.)
utöver, så skulle en enligt denna tariff avlönad arbetare vid beredskapsarbetena per månad dock intjäna över 200 kronor. Att en sådan lön för den nämnda korta arbetstiden skulle locka snart sagt vilken arbetare som helst, icke minst lant- och skogsarbetarna, är påtagligt. Med dylika löneutsikter för ögonen skulle det bli en fördel för jord- och skogsbrukets arbetare att bli arbetslösa, och i stället för att minska arbetslösheten skulle systemet sålunda bidra till dess ökande.

Jag tillhör icke dem, som önska utan vidare sänka andra samhällsgruppers löner och levnadsstandard, men den stora löneklyfta, som jag här påtalat, måste minskas, om man på allvar vill taga itu med den ekonomiska krisens orsaker. Kan man härvid tro gå den vägen att huvudsakligast förbättra ställningen för de sämst ställda, tror jag, att det vore det lyckligaste.

Till jämförelse kan jag även anföra en passus ur del VIII av jordbruksutredningens betänkande. Det anföres däri belysande exempel på, hur »fackföreningen hindrat mången att komma in i industrien. Fackföreningarna tillse i första rummet, att arbete beredes deras egna medlemmar. Härnäst komma de inom samhällena boende arbetslösa och först i sista hand jordbruksbefolkningen». Det förekommer många sådana intressanta statistiska uppgifter i jordbruksutredningens betänkande. Samtidigt kan anföras, att på grund av jordbrukets tryckta läge en allmän strävan gjort sig gällande bland jordbrukarna att minska den mänskliga arbetskraften, under det att å andra sidan en ytterligare anställd arbetare per 100 hektar åker skulle minska antalet arbetslösa i landet med cirka 40,000.

Även dessa för hela landet viktiga spörsmål borde den av mig och andra önskade utredningen kunna behandla.

Jag anser mig, herr talman, med motionen, reservationen och detta anförande ha förebragt skäl, som i allra högsta grad tala för utredningskravet. Hade jordbruksutredningen icke blivit upplöst av den nuvarande regeringen, hade den utredningen kunnat bli rätt forum för frågan, men nu borde en ny utredning just för lantarbetarfrågan vara minst lika befogad som den nytillsatta teaterutredningen.

För en tid sedan, då det var fråga om en interpellation angående önskvärdheten av att skaffa arbete i Sverige åt utlänningar, vågade jag uttrycka den förhoppningen, att man i första hand ville sörja för sitt eget hus och se till, att det bleve goda förhållanden i vårt land samt att man ville visa lika stort intresse för att skaffa sysselsättning åt de många högt förtjänta personer, som gå utan arbete här hemma. Därför att jag vågade fälla detta korta yttrande, fick jag av en ledamot i denna kammare bland annat reda på, att jag saknade mänsklig känsla. Man må ursäkta mig, att jag nu ställer mig frågande, vem som har mest mänsklig känsla, den som i dessa tider vill släppa in utländska personer och ge dem väl avlönat arbete eller den som vill i första hand se till, att landets egna invånare kunna erhålla skäligen existensmöjligheter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Berling: Motionären-reservanten har här klagat över att utskottet icke kommit med något positivt förslag, även om han erkänner, att utlåtandet för övrigt var ganska snällt — jag tror, att han uttryckte sig ungefär så. Utskottet har i denna fråga ställt sig på den ståndpunkt, som i allmänhet intages av riksdagsutskottet, då en fråga är föremål för en kungl. utredning.

Det har av såväl utskottet som motionären framhållits, att på grundval av 1928 års riksdagsskrivelse den stora jordbruksutredningen har satts i gång, och åtskilliga andra utredningar ha som en följd därav också kommit till stånd. I följd, då motionären framkom med i huvudsak samma yrkande som

Ang. lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning m. m. (Forts.)
nu, nöjde han sig med att följa utskottet i det avslagsyrkande, som utskottet då framställde under hänvisning till den pågående utredningen. Nu då resultatet framlagts av dessa utredningar, vilka i något fall även lett till positiva förslag, anser motionären, att det är tid att återkomma med sin motion. Han söker göra gällande, att den utredning som igångsatts icke haft den omfattning, som motionären avsett eller önskat.

För min del kan jag icke finna annat än, att dessa utredningar ha tagit sikte på de frågor, som av motionären berörts. Visserligen har motionären dessutom angivit några linjer, varefter enligt hans mening utredningsarbetet borde gå — bland annat nämnde han något om viss utbildning för de inom jordbruket arbetande — men frågan är, om icke adressen för dessa önskemål borde vara hushållningssällskapen och icke riksdagen.

Beträffande åtgärders vidtagande för tryggande av lantarbetarna på deras ålderdom, är det ju en fråga, som hör hemma hos folkpensioneringskommittén, i vilken en av herr von Helands egna partivänner har säte. Jag kan icke tänka mig, att motionären har äsyftat, att riksdagen skulle taga initiativ till en reglering uppåt av lantarbetarlönerna, utan avsikten har väl varit, att man på andra vägar skulle försöka göra förhållandena för lantarbetarna mera dragliga.

Det är icke länge sedan vi fått se resultatet av en av de utredningar, som igångsatts. Jag vill citera, vad som står därom i utskottsutlåtandet: »Utredningen har i skrivelse den 7 mars 1933 föreslagit, att åtgärder skulle vidtagas för en uppdelning av vissa kronoegendomar och ett antal från enskilda inköpta egendomar i mindre jordbruk om 10 till 20 hektar, avsedda att utarrenderas. Det är icke uteslutet, att på denna väg även lantarbetare skola kunna förhjälpas till självständigt arbete.» Jag kan för övrigt också hänvisa till att, som ju även framgår av utskottets utlåtande och är känt för kammarens ledamöter, genom den kungl. propositionen nr 211 förslag, som beröras av motionären, framlagts till riksdagens prövning detta år.

Det är, som vi finna, uteslutande bondeförbundare, som ha undertecknat förevarande motion. Det skulle vara intressant att veta, huruvida den är att betrakta som en partimotion. Flera av herr von Helands mera bemärkta partivänner ha haft tillfälle att taga befattning med dessa frågor i de utredningskommittéer, som av regeringen tillsatts. Varför har det då icke från dessa herrars sida framkommit förslag, som kunde tänkas bli herr von Heland till behag?

Jag är för min del övertygad om, att med det starka intresse, som från alla håll har visats för lantarbetarnas ekonomiska och sociala förhållanden, är det anledning att tro, att då positiva förslag med anledning av de gjorda utredningarna komma på riksdagens bord, riksdagen också skall vara villig att behjärta de önskemål och de förslag, som däri framställas. Det finnes ingen anledning att nu gå händelserna i förväg genom att skriva till Kungl. Maj:t, såsom motionären här har föreslagit. Genom andra kammarens tidigare beslut i samma sak har ju frågan under alla omständigheter fallit. Det skulle således endast bli en demonstration från första kammarens sida, om den skulle bifalla vad reservanten och motionären här föreslagit, och en dylik opinionsyttring är enligt min mening omotiverad.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Heland: Herr talman! Man kan inte ha många verkliga sakskaäl för avslag på motionen, när man måste tillgripa det skälet, att andra kammaren redan avslagit densamma. Här är väl meningen, att vardera kammaren bör taga ställning till varje fråga med hänsyn till vad respektive kammare anser

Ang. lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning m. m. (Forts.)
rätt och inte att den ena kammaren oreserverat skall följa den andra. Den nu behandlade frågan har visserligen formellt fallit genom andra kammarens beslut, men realiter bör väl regeringen taga hänsyn till om första kammaren anser, att en utredning är önskvärd. Jag har så mycket större förhoppningar härom, som den nuvarande socialministern, herr Möller, föregående år var mycket intressiv, när det gällde att förorda en utredning, visserligen bara beträffande en detalj av lantarbetarfrågan. Han använde mycket kraftiga ord just i sitt anförande härom i kammaren och talade om »humbug» och andra trevligheter. Jag hoppas alltså, att om första kammaren visar, att den vill gå in för denna utredning, skall regeringen verkligen taga det ad notam med det intresse för frågan, som naturligtvis förefinnes inom regeringen, när nu socialminister Möller sitter i densamma.

Utskottets fungerande ordförande kom, trots mitt förra anförande och trots vad som står i motionen och reservationen, tillbaka till påståendet, att erforderliga utredningar pågå. Jag vill då fråga herr Berling, om han anser, att lantarbetarna böra anse sig nöjda med de detaljer, som nu utredas. Jag vill i varje fall deklarerera, att jag inte är nöjd och att jag anser, att den platoniska kärlek, som kommer lantarbetarna till del under valtider, föga motsvaras av positiva åtgärder under riksdagarna.

Herr Berling angav, att jag var nöjd och icke reserverade mig, när utskottet förra året gick in för ett avslagsyrkande. Ja, det var just därför, att man hoppades på jordbruksutredningen, och herr Berling, som själv också då satt i utskottet, vet ju mycket väl, att det angavs, att jordbruksutredningen skulle komma med ett förslag. Det var av samma anledning, som man gick in för avslag på den socialdemokratiska motionen om utredning rörande lantarbetarnas arbetstid. Nu har denna utredning kommit, och den har icke föranlett några positiva förslag. Jag vill alltså ännu en gång påpeka, att det är just därför, som denna motion återkommer.

Herr Berling tyckte också, att det var märkvärdigt, att mina partikamrater i de kommittéer, som ha arbetat med detaljer av lantarbetarfrågan, tydligen icke gjort detta tillräckligt effektivt. Jag anser, som jag också framhöll i mitt förra anförande, att de utredningar, som ha pågått och pågå, ha varit effektiva, men de ha bara berört detaljer. Jag vill i det sammanhanget ordagrant instämma i vad herr Sigfrid Hansson yttrade föregående år här i kammaren, när det gällde utredning om lantarbetarnas arbetstid. Han sade bland annat: »Vi hålla före, att det vore ur alla synpunkter lämpligt, att denna utredning verkställdes på så sätt, att lantarbetarna genom egna representanter finge tillfälle att direkt göra sin mening gällande. Med den sammansättning, som andra utredningar erhållit, ha ju nämligen praktiskt taget lantarbetarnas speciella intressen icke blivit företrädda.» Herr Berling torde sålunda vända sig till herr Sigfrid Hansson med de åsikter, som herr Berling har beträffande denna sak.

Jag måste säga, att jag i dag verkligen hade väntat på understöd från de socialdemokrater — för att icke irritera stämningen skall jag inte nämna några, men jag glömmer heller ingen — som förra året så ivrigt önskade en utredning i lantarbetarfrågan. Det gällde då detaljen om arbetstiden. I motionerna nr 189 i första kammaren och nr 281 i andra kammaren vid förra årets riksdag hemställdes om skyndsamt utredning, avseende laglig reglering och begränsning av arbetstiden för arbetare inom jordbruket, så att dessa därutinnan principiellt likställas med industriens arbetare. Lagutskottet anförde därvid: »Det tryckta läge, vari jordbruket för närvarande befinner sig, gör det särskilt angeläget, att frågan om arbetstiden för lantarbetarna ses i samman-

Ang. lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning m. m. (Forts.)

hang med de övriga omständigheter, som äro av betydelse för lantarbetarnas levnadsstandard.» Varför har intresset svalnat för denna detalj i år? Kan det möjligen bero på de upplysningar man får i jordbruksutredningens betänkande del VIII? Där står bland annat: »Vid internationella arbetskonferensens tredje sammanträde år 1921 hade spörsmålet om reglering av arbetstiden inom jordbruket uppsatts på dagordningen, men frågan upptogs ej till realbehandling. Oaktat ett samtidigt fattat beslut, att jordbrukets arbetstidsfrågor skulle uppföras på dagordningen vid en följande kongress, har så hitintills icke skett, i trots av strävanden särskilt av Internationella lantarbetarfederationen att åstadkomma en reglering av lantarbetarnas arbetstid i överensstämmelse med andra arbetargrupper.»

Jag skall inte använda mig av socialminister Möllers uttryckssätt förra året här i kammaren, men man må ursäkta mig, att jag är förvånad över industriarbetarrepresentanternas intresse här i riksdagen förra året för lantarbetarnas arbetstid i jämförelse med industriarbetarnas genom jordbruksutredningens utlåtande blottade intresselöshet för frågan vid den internationella arbetskonferensen.

Jag väddar verkligen till de ledamöter av det socialdemokratiska partiet, som föregående år hade intresse för en utredning i lantarbetarfrågan, att understödja mig här. Jag hoppas på det, och jag tycker, att det är märkvärdigt, om de inte skulle göra det. I den förhoppningen vidhåller jag mitt yrkande.

Herr Berling: Herr von Heland vände sig en smula vredgat mot mig, därför att jag talade om, att andra kammaren avslagit en liknande motion. Det är väl inte alls ovanligt, att man upplyser om, att medkammaren fattat det eller det beslutet i en föreliggande fråga. Det är alldeles uppenbart, att det i och för sig icke är något sakskäl för att nu fatta samma beslut, men det är i alla fall i viss mån klarläggande för dem, som möjligen skulle vara tveksamma. Därför har jag velat erinra om andra kammarens beslut.

Herr von Heland har här uppträtt på ett helt annat sätt än i utskottet. Förmodligen har han velat spara på de kraftiga orden, till dess frågan skulle behandlas i kammaren. I utskottet hade vi i varje fall den uppfattningen, att herr von Heland var relativt nöjd med den motivering, som utskottet hade för sitt avslagsyrkande. Då herr von Heland här så skarpt går i härnad för förbättrade förhållanden för lantarbetarna, kan jag inte underlåta att rekommendera honom att på sitt ägande gods införa de reformer, som han anser vara önskvärda, för att arbetarna skola komma till en bättre social nivå. Det skulle vara intressant att se resultatet av dylika reformsträvanden.

Herr von Heland har också talat om, hur varmt intresserad socialministern är för hithörande spörsmål, och anfört citat härom. Ja, utgör inte det en borgen för, att denna fråga är i goda händer, när vi höra, att den nuvarande socialministern är så starkt intresserad för densamma, och kan inte herr von Heland då vänta sig, att det från regeringen skall komma förslag av tillfredsställande beskaffenhet i här berörda spörsmål?

Herr von Heland: Herr talman! Endast en kort replik till herr Berling.

Jag beklagar, om herr Berling vill, att man skall ännu mer upptaga utskottets tid, än jag gjorde, när jag med detsamma fann av vad som framkom i utskottet, att man icke alls var intresserad av frågan. Jag höll dock ett mycket långt anförande. Jag kan inte annat än beklaga, att det var så oturligt i utskottet, att den, av vilken jag med anledning av debatten föregående år hade väntat stöd i utskottet, nämligen herr Forslund, tyvärr icke kunde deltaga i

Ang. lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning m. m. (Forts.)
utskottets arbete de gånger, då lantarbetarfrågan var på tal. Jag beklagar det, ty det hade kanske kunnat gå på ett annat sätt, om jag fått herr Forslunds medverkan.

Herr Berling tillrådde mig också att införa de reformer, som vore lämpliga, på min egen gård. Jag vill svara herr Berling, att herr Berling är mycket välkommen till mig, och jag är herr Berling mycket tacksam, om herr Berling hos mig ville ange, vad jag ytterligare skulle göra för lantarbetarna på min gård för att gå mina nu här framförda synpunkter till mötes. Jag kan lova herr Berling, att jag skall göra allt jag kan för att tillfredsställa både mina önskemål och i så fall även herr Berlings.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! I egenskap av lantbrukare kan jag inte annat än uttala min glädje över den välvilja, som kommit till synes gent emot lantarbetarna från lantbrukarnas egna representanter. Men jag kan inte undgå att tänka på och påminna om, att denna välvilja ändå är något sent påkommen. Vi ha för lantbrukets vidkommande haft en tid, som man kan kalla för en gyllene tid. Hur var det då ställt med välviljan mot våra lantarbetare? Herr von Heland vill ha en utredning, som skulle säga oss, vad som fattas våra lantarbetarbostäder och vad man bör göra åt dem. Om jag icke är fel underrättad, har riksdagen på förslag från socialdemokratiskt håll begärt en undersökning angående lantarbetarbostäderna inklusive drängkamrarna. Vi fingo också en inspektris, som skulle syna dessa drängkammare, och det utkom en förordning, som påbjöd, att man skulle vidtaga vissa förändringar i lantarbetarbostäderna. Detta var under en tid, när lantbruket hade pengar och hade kunnat vidtaga ifrågavarande åtgärder, men då saknade man välviljan och lusten. Man tvangs i alla fall därtill, men man gjorde det visst icke godvilligt. Jag lever mitt ibland lantbrukarna och kan vittna, att så var förhållandet. Man måste tvinga lantbrukare till små reparationer i drängkamrarna, som kanske i något fall bara kostade 50 kronor. Lantarbetarbostäderna och drängkamrarna saknade eldstäder, saknade brädgolv och saknade fönster i egentlig mening — det fanns bara en liten glugg. Jag kan till min glädje intyga, att ingen sedan ångrat de förbättringar, som blevo vidtagna, men det var sorgligt, att de måste framtvingas.

Det var ett annat önskemål, som herr von Heland också gav uttryck åt, nämligen att göra det lättare för lantarbetarna att komma i besittning av jord. Därutinnan äro vi fullt överens. Jag skall så livligt som möjligt medverka till att varje lantarbetare skall få ett stycke jord, och möjligheterna äro kanske inte de sämsta nu, eftersom jorden är billig. Min syn på den frågan är den: när man nu klagat så bittert över hur svårt det är för de större lantbrukarna, vore det bra, om åtgärder vidtoges så snart som möjligt för att göra dessa stora jordbruk mindre. Låt oss göra småbrukarehem av de stora godsens, så långt det är möjligt att göra detta, så hjälpa vi lantarbetarna till just vad man önskar från lantarbetarhåll.

Herr Westman: Herr talman! Det förvånade mig att höra den hemska skildring, som den siste ärade talaren gav av lantarbetarnas bostadsförhållanden. Jag har sett många lantarbetarbostäder i vårt land, särskilt i Östergötland, men aldrig några sådana, som den ärade talaren beskrev. Jag vågar säga, att jag tror, att de icke förekomma utanför Skånes gräns. Hur det kan vara i Skåne, vågar jag icke uttala mig om. Jag har icke haft tillfälle att besöka de stora godsens där. Man kan likväl under inga förhållanden generalisera den beskrivning av lantarbetarbostäderna, som den ärade talaren lämnade. Om sådana bostäder förekomma, måste det vara i rena undantagsfall.

Ang. lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning m. m. (Forts.)

Jg begärde emellertid ordet i anledning av en fråga, som den ärade talaren gjorde, nämligen den: När jordbruket hade goda tider, vad gjordes då för lantarbetarna? Denna fråga finnes statistiskt belyst i den undersökning rörande det svenska jordbrukets ekonomiska förhållanden, som är utgiven av jordbruksutredningen. De siffror, som där meddelas, äro åberopade i föregående kammardebatter, vilka debatter alltså ägt rum, innan den ärade talaren tillhörde denna kammare. Då dessa siffror ju äro välbekanta för kammarens övriga, äldre ledamöter, skall jag icke besvara kammaren med att upprepa de citat, som jag förut gjort av dem. Av siffrorna framgår emellertid, att lantarbetarnas löner stego under den tid, då jordbrukarna hade goda inkomster.

Jag ber, herr talman, att få instämma i herr von Helands yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *von Heland* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, angående vissa av Kungl. Maj:ts gjorda framställningar i avseende å utgifterna för budgetåret 1933/1934 under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning i fråga om anslag till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till nedre justitierevisionen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till instrumentell utrustning för de geologisk-mineralogiska och geografiska institutionerna vid universitetet i Lund;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för expeditionsvakten K. V. Sjögren att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse på Visby stad av Kungl. Maj:t och kronan tillkommande rätt till vissa av Visby högre allmänna läroverk disponerade tomter med därå uppförda byggnader;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttning av vissa ordinarie ämneslärare vid kommunala mellanskolor till samrealskolor; samt

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vissa lärarinnor att såsom tjänstetid för uppflyttning i högre lönegrad få tillgodoräkna tjänstgöring vid viss enskild skola.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 188, till Konungen angående användandet av postsparbankens medel.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 80, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande statsutskottets utlåtande nr 68 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av ökade möjligheter att indraga lärartjänster vid folkskoleväsendet;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till fångvården;

nr 82, i anledning av väckt motion om byggande av bostäder för vissa befolkningsgrupper;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om anslag till studielånefonden jämte en i ämnet väckt motion;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss utvidgning av tjänstemannasamhället vid Mörby m. m.; och

nr 85, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 36, i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxa; och

nr 37, i anledning av väckta motioner om vissa tilläggstullar å umbärliga varor; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vad med fastighets taxeringsvärde i vissa fall skall förstås;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelsen i Madrid den 14 april 1891 angående undertryckande av oriktiga ursprungsbezeichnungar å handelsvaror, reviderad i Washington den 2 juni 1911 och i Haag den 6 november 1925;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställande av sekreterare åt ärkebiskopen;

nr 46, i anledning av väckt motion angående ändrade bestämmelser i fråga om revisorerers tillsättande m. m.;

nr 47, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bokföringslag; och

nr 48, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning rörande små och medelstora jordbruksfastigheter om anstånd med betalning av gäld m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 12 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 6 och den 9 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 200, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av konvention för lösande av vissa konflikter mellan medborgarskapslagar m. m.

Anmäldes och godkändes sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 201, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ägofred, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 52, rörande ändrad lydelse av §§ 81 och 82 regeringsformen samt §§ 34, 36, 37, 39—41, 44, 52, 54, 55, 60, 79 och 80 riksdagsordningen;

nr 57, rörande viss ändring i lagen angående köttbesiktning och slakthus;

nr 58, rörande förordning om upphävande av stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911 (nr 63);

nr 59, rörande förslag till kungörelse om upphävande av § 5 i stadgan den 8 juni 1917 (nr 474) angående hotell- och pensionatrörelse;

nr 60, rörande lag angående blodundersökning i mål om barn utom äkten-skap m. m.;

nr 61, rörande lag om tillägg till lagen den 28 maj 1886 angående efter-sökande och bearbetande av stenkols- och saltfyndigheter m. m.;

nr 62, rörande lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 27 juni 1924 (nr 321) angående införande av lagen om förmyndarskap;

nr 63, rörande förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

nr 64, rörande förslag till ändrad lydelse av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg;

nr 65, angående avlösning av rekognitionsavgifter till Danviks hospital;

nr 66, rörande förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1 och 2 i för-ordningen den 31 mars 1922 (nr 130) angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 67, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å fyrverkeriarbeten m. m.;

nr 68, rörande lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 juli 1926 (nr 398) om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen);

nr 69, rörande tilläggstull å lösa glas till isoleringsflaskor och kompletta isoleringsflaskor;

nr 70, rörande sådan författningsändring att ejdern på rikets västkust helt fridlyses;

nr 71, rörande lag om ändrad lydelse av 30 kap. 6 § rättegångsbalken;

nr 72, rörande införande av skatt å choklad och vissa andra sötvaror;

nr 73, rörande lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin m. m.;

nr 74, rörande förslag till lag angående ändring i vissa delar av förordningen om nya strafflagens införande och vad i avseende därå iakttagas skall m. m.;

nr 75, rörande lag angående ändring i vissa delar av lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon;

nr 76, om ändrade bestämmelser rörande makes rätt att till make överlåta egendom;

nr 77, rörande uppsägning av konventionen för lösande av konflikter mellan lagar och jurisdiktioner i fråga om äktenskapsskillnad och hemskillnad m. m.;

nr 78, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 79, rörande förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka; samt

nr 80, rörande lag om ändrad lydelse av 6 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets memorial och utlåtanden nr 80—85, bevillningsutskottets betänkanden nr 36 och 37 samt första lagutskottets utlåtanden nr 43—48.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till skrivelse till Konungen med anmälan om de ledigheter inom kammaren, som skulle fyllas innan nästa lagtima riksdag.

Anmäldes och bordlades

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning ävensom i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 39, i anledning av väckt motion om skattefrihet för s. k. invalidmotorvagnar;

nr 40, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande beskattning av inkomst av skogsbruk;

nr 41, i anledning av väckt motion om lättnad i vissa fall beträffande skattskyldighet för avliden persons under livstiden havda inkomst och förmögenhet;

nr 42, i anledning av väckt motion om viss revision av bestämmelserna om beräkning av inkomst för kommunal beskattning; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

bankoutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

första lagutskottets memorial nr 49, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 34 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om boutredning och arvsifte m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa med främmande makter avslutade överenskommelser om befrielse från värnplikt i vissa fall av dubbelt medborgarskap m. m.; och

nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock i ämnet väckta motioner;

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare; samt

jordbruksutskottets memorial nr 88, angående överlämnande till särskilda utskottet av en till jordbruksutskottet hänvisad motion om bidrag av statsmedel till täckdikningsföretag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.